Hoghelmsgränd. 31.

EESTI PÄEVALEHT

KOLMAPÄEVAL, 1. dets. 1976 Nr. 90 (4180)

Sisserändajaile: Spetsiaalminister

Rootsi valitsust täiendatakse tuleval aastal tõenäoliselt uue ministriga sisserännuasjade jaoks. See nõue on esitatud tööturuminister Per Ahlmarkile nelja rahvust esindava sisserändajate delegatsiooni poolt.

Per Ahlmark on lubanud probleemi kaaluda ja vajalikkuse korral teha vastav ettepanek valitsusele. Sisserändajate delgatsioon väitis, et Rootsi ametivõimud pole viimase aasta jooksul jälginud seda poliitikat, mis oli sisserändajateuurimuse ja rüpipäeva poolt kindlaks määratud.

Ahlmark: Sisserännu-ministeerium vajalik.

Delegatsioon esindas soome, jugoslaavia, kreeka ja itaalia sisserändajaid, kelle arv kokku on u. 225 000, moodustades u. 2,5% Rootsi ela-

Järg lk. 7

Venelaste rünnakud kosmoses

N. Liit on laserkiirtega hävitanud kaks USA satelliiti, teatab ajakiri Newsweek. Rünnakud on toimunud kevadel ja suvel. Maa pealt juhitud laserkiirega tehti hoiatussatelliit pimedaks ja signaalsatelliit hävitati.

Järgmine suursõda peetakse maailmaruumis, ütlevad USA uurijad. Suurvõimud teevad ettevalmistusi võitluseks. USA ehitab maailmaruumisõidukit, mis võib kinni võtta vene maailmaruumijaamu.

Science fictionis on surmakiired esinenud pikemat aega. Nüüd muutuvad need tõeliseks.

Pingevähendamise ajastul näib tõsine konflikt USA ja N. Liidu vahel ebatõenäolisena. Aga sõjaväelased teostavad kogu aeg uurimusi selle kohta, missugune võiks olla tuleviku sõda ja milliste relvadega seda pidada.

Lennuvägi ja maavägi on tänapäeval väga olenevad satelliitidest, selle. tõttu on maailmaruumi valitsemine tuleviku sõdades väga olulise tähtsusega. võitlus selle olulise ruumi pärast on mõeldav juba alates 1980-ndast aastast.

Tugevaid laserkiiri on võimalik valmistada keemilisel teel. Praegu teostavad

Järg lk. 7

Göteborgi hooaja avataktiks revüü

GÖTEBORG — Iga-aastane Göteborgi Näiteringi sügispidu, nn. "sügisrevüü", on selleks öigeks hooaja avataktiks, kus pidulised endid kevade- ja suveaskeldustest ümber liilitavad sügis-talvistele. Traditsiooniks muutunud sügisrevüü meelitab igal aastal välja üha rohkem pidulisi, nii et avarad Gamlestadi Rahvamaja piduumid kipuvad kitsaks jääma. Kitsikusest hoolimata oli meeleolu ülev.

Seekordset revüüd võib pidada eriti õnnestunuks, ja seda eriti seetõttu, et Näiteringil oli lõinud korda Kopenhaagenist kohale meelitada mele temperamentset ja sarmikat lauljatari Maimu Mardi-Bangi, kes lõbusate operetiviisidega otsemaid võitis publiku südamed — ja kiiduavaldused ei tahtnud lõppeda. Nõuti lakkamatult lisa ja lisa.

Samuti oli kõigiti omal kohal ja uudiseks altsaksofoniga Ülo Süld, kes meeldiva esinemisega ja hästivalitud pillilugudega sai sooja kontakti publikuga. Mõlemaid soliste saatis külalisena klaveril Henning Hansen, osutades saatetegevuses suurepärast kindlust ja kooskõla.

Pärast esinejate "defileed" esines Näiteringi laulumeestest moodustatud sekstett — Raim Jaansoo, Helmut Laanemets, Ülo Süld, Peeter Koger, Heino Pahtmann ja Heino Evert — kes esitas põimiku tuntud ja armastatud laule, mis tekitasid südamlik-sooja kontakti lava ja saali vahel.

Järgnevalt esines tuntud "jutujavaja" Fru Fahrikas (Rosalinde Allese), keda publik tervitas marulise aplausiga.

Fru Fahrikas jutustas sellest, kuidas temal olnud kogu aeg tegemist ja toimetamist Naiste aasta puhul, et võidelda naiste asja eest.

Külaline Kopenhaagenist, Maimu Mardi, töi rohkesti külaskosti. Armsad ja tuttavad operetiviisid, kestvad aplausid, palju liili. Oodatud ja teretulnud külaline!

Järg lk. 7

Göteborgi näiteringi revüühtu tegelasi. Vasakult teadustaja LEidua Levin, reżissöör Arnold Sirkel, Rosalinde Allese ja Jüri Hansen. (Foto Kopler).

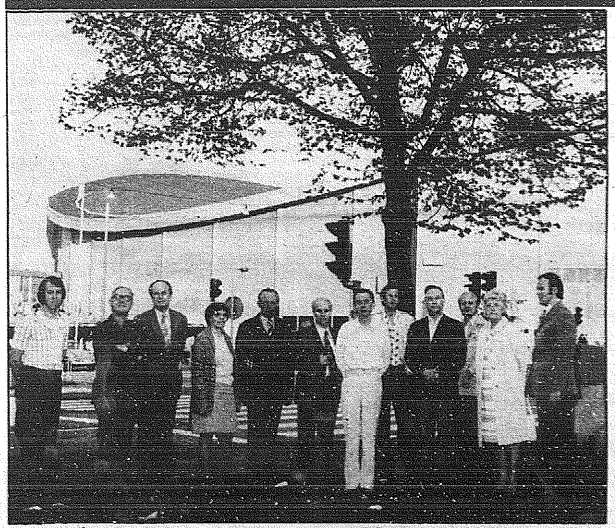

Siin toimub VII üldlaulupidu. Laulupeo toimkonna liikmeid Scandinaviumi ees. Vasakult: Urmas Merelaid, Jaan Savioja, Vello Piirsalu, Eugenia Ojasoo, Jüri Hansen, Gerhard Peet, Eero Tarjus, Aho Rebas, Emil Odraks, Ilmar Aidla, Linda Palm ja Mart Nõmm (peatoimkonna esimees). Foto Kopler.

Edukad eeltööd suurlaulupeoks Scandinaviumis

GÖTEBORG (EPL) — Rootsi-eestlaste VIII üldlaulupeo peatoimkond pidas 22. novembril Göteborgi Eesti Majas oma koosoleku, kus otsustati väljastada järgmist informatsiooni: Seni on annud nõusoleku laulupeol esinemiseks: Stockholmi Eeesti Meeskoor, Stockholmi Eesti Naiskoor, EELK Norrköpingi koguduse segakoor, Göteborgi Eesti Meeskoor, Göteborgi Eesti Naiskoor, Bradfordi Eesti Segakoor ja Kansallis-Kuoro Helsingist.

Pidustuste kavas on: 19. mail 1976 — Noorte päev ja pidu, 20. mail — Teatrietendus. Göteborgi Eesti Näitering esitab Hugo Raudsepa komöödia "Vedekvirst". 21. mail — Üldlaulupidu Scandinaviumis. Rahvapidu "Rondos". 22. mail — Kirikukontsert.

Esialgse kava kohaselt algavad peaproovid laupäeva (20. mai) hommikul kell 09.00. Rongkäigule kogunemine on kell 12.30. Rongkäik kulgeb läbi kesklinna Scandinaviumi, kus laulupidu algab kell 14.00

Peatoimkond palub neid koore, kes pole oma vastust laulupeo osavõtu kohta siiani teatanud, teha seda otseselt laulupeo peatoimkonnale aadressil: Box 2374, 403 16 GÖTEBORG 2, Sverige.

Üldsegakoori lauluvihikud on saadaval peatoimkonna juures.

Peatoimkond: Mart Nõmm — esimees, Linda Palm — abiesimees, Emil Odraks — sekretär, Aino Jakobson — abisekretär.

Majandustoimkond: Jüri Hansen — esimees, Elmar Aibast, Valentin Kolk — liikmed.

Informatsioon: Ilmar Aidla — esimees, Hain Rebas, Mart Mägi, Arvi Moor — liikmed.

Majutus: Gerhard

Järg lk. 7

Toetugem eesti koolivõrgustiku!

EPL Kolmapäeval, 1. dets.

Vagajutt

Kurss sõpruse ja koostöö kindlustamiseks olevat juba võetud, kinnitas vene parteileht Pravda hiljuti oma juhtkirjas, milles käsitleti N.Liidu suhtumist sotsialistlikesse maadesse Ida-Euroopas. Et kõne all olid mitte ainult Varssavi-pakti liikmesriigid Nõukogude liitlastena, vaid ka liiduvaba Jugoslaavia, selgus vähe hiljem Kremli peamehe Brezhnevi kolmepäevasel külaskäigul sinna.

Tema vastuvõtul Belgradis peetud kõnes võttis Brezhnev ise esmakordselt üles latentse pinevusvahekorra N.Liidu ja Jugoslaavia vahel, tembeldades seda läänes helilitaud "ülimalt absurdseks kuulduseks". Taoliste muinasjuttude levitajad püüdvat Jugoslaaviat kujutada vaese ja abitu punamütsikesena, keda agressiivne N.Liit kui kohutav, verejanune hunt tahab katki kiskuda ja alla neelata. Sääraseid "muinasjutte" tõrjudes kinnitas Brezhnev, et tema maa tahtvat arendada suhteid Jugoslaaviaga "täieliku võrdsuse, vastastikuse austuse ja vastastikuse usalduse põhimõttel".

Nõukogude parteijuhi Brezhnevi kolmepäevased läbirääkimised Jugoslaavia presidendi Titoga lõppesid ühise kommünikee avaldamisega, kus väga osavalt on kokku segatud tüüpilised jugoslaavia ja tüüpilised nõukogude postulaadid, mida aga on raske ühise nimetaja alla viia. Jugoslaavia poolt rõhutatakse sõltumatuse, mittevahelesegamise ja võrdsuse põhimõtteid ning tunnustatakse "vabatahtlikku internatsionaalset koostööd". Viimase sõnastusega lükati tegelikult tagasi "proletaarse internatsionalismi" mõiste, mille sissevõtmist Brezhnev soovis, kuid millega Tito ei nõustunud.

Nõukogude poolt aga on seevastu kommünikeesse sisse võetud primaadina kohustumine "osa võtta sotsialistlike maade koostööst". Sellega jätab Moskva nähtavasti enesele lahti tagaukse, mille kaudu ta ühel päeval võib esineda näitelaval justkui jugoslaavia sotsialismi kaitsja või kindlustaja. Kuigi Belgradi kommünikee üldiselt tahab näidata, nagu poleks ideoloogilisi spoliitiline "status quo" Jugoslaavia ja N.Liidu vahel mitte mil leski muutunud, siis pole titol nähtavasti korda läinud saavutada Brezhnevilt kohustuslikku lubadust, et Moskva mitte üheski olukorras ega ühelgi viisil ei sekku Jugoslaavia siseasjadesse.

Olulisemad rahvusvahelised küsimused on Tito ja Brezhnevi läbirääkimistel nähtavasti kõrvale jäetud, kuna ühises kommünikees ei mainita ka Puna-Hiinat. Kõneldakse küll liiduvabadest riikidest, kuid koostöös nendega kehtib nõue "progressiivsete jõudude" abistamiseks. Mis puutub Brezhnevi sõsiikteemasse, nimelt saada peatuskohti nõukogude sõjalaevadele jugoslaavia sadamates soodsamatel tingimustel, siis sellest pole üldse juttu. Samuti on iseloomustav, et nähtavasti ei ole saavutatud mingit ühist jugoslaavia-nõukogude seisukohta Balkani-poliitika küsimustes. Sõna "Balkan" ei esine üldse Brezhnevi-Tito kommünikee tekstis.

Brezhnev oli vaevalt Belgradist lahkunud, kui Jugoslaavia valitsus esitas partlamendile aruande oma sõjajõudude kohta huvitava põhjendusega, et "surveabinõud, ähvardused ja isegi sõjaliste interventsioonide oht liiduvabade ja teiste iseseisvate maade vastu" olevat suurenenud. Sellest võib järeldada, et Jugoslaavia juhid pole võtnud tõsiselt Brezhnevi vagajutto muinasjutulisest hundist ja punamütsikesest. Nõukogude surve Belgradile töötab ka edaspidi jatkuda. Jugoslaavia kommunistide mure on seda suurem, et Tito-ajastu eelolev lõppemine jätab paljud tulevikuküsimused lahtiseks. Kommunistidena ei või Belgradi juhid Nõukogude supervõimust väga kaugele lahti lüüa. Nad ei või aga ka sellele väga lähedale minna, sest siis võib kergesti juhtuda, et neil tuleb jagada punamütsikese saatust Grimmi muinasjutust, kuigi Brezhnev püüdis seda maha salata.

A.K.

Mambergi auhinnati

Middletownis, N. J. toimunud näitus seenioridest kodanikele käsitöode ja igatiluki kunstialadelt töi auhinnatute hulka ka mele kaasmaalase, kanaaegse välisesestlase Ernest Mambergi.

Tema poolt oli esitatud mitme meetri korgune indiaanlaste tootem, "Pääik Müristamispiiv". See hinnati III auhinnaga, mille kohta anti välja diplom. Mambergi teinetöö, jookspajaar, valminud erilise hoolega väljatsitsitud ja väljankerdatud puujuurtest, mis hästi kujutavad kahte alasti jooksjat, hinnati kiituskirja-diplomiga.

Ernest Mamberg on ka varem neli näitustel saanud oma kunstipäraste tööde eest auhindu. Need on leidnud tähelepanu näitustel ja ka ajakirjanduses. Auhinna saaja kuulub tugeva kunstikaldu vuzega perekonda. Tema vend, kes elab Rootsis, on tuntud karikaturistina, kelle töid ilmub sageli "Eesti Päevalehes".

Õitsev meri tänab kõiki

Stockholmi Eesti Teatri lavastuse "Õitsev meri" tegelaskond tänab kõiki organisatsioone, isikuid, ettevõtjaid ja ajakirjandust, kes on kaasa aidanud näidendi esitamisele nii ringreisidel kui Stockholmis. Erilise tänu kirjanik August Mälgule! Tänu ka kõigile teatrikülastajalle!

EESTI PÄEVALEHT
Estniska Dagbladet
Peatoimetaja Juhan Kokla
Vastutav väljaandja (ansv. utg.) Arvi Moor
Toimetus ja talitus:
EESTI MAJAS Stockholmis:
Wallingatan 32, 1 tr.
Postiaadress: Box 667
101 29 Stockholm 1
Telefon 21 84 46
Toimetaja Eskilstunas Jüri Aus
Aadr. Eesti Päevaleht, Box 120,
631 02 Eskilstuna, tel. 016/14 77 72
Tellimispostgiro nr. 15 67 70-6
Kuulutusarvete postgiro 60 59 00-0,
Eesti Päevaleht Förlags AB,
Stockholm
Tellimishinnad:
Aasta ..... kr. 215:—
Termin (4 kuud) ... kr. 78:—
Kuu ..... kr. 21:—
Väljaandja EESTI PÄEVALEHT FÖRLAGS AB
Trükkija: Eskilstur-Kurirens Tryckeri AB Eskilstuna 1976

• Vastukarva

HIINAST tuli Jan Myrdal uue kuulutusega Hiina uue valitsuse juhi Hua poolt:

— Meie peame töötama ja mitte lobisema revolutsioonist. Ainult sel teel tõstame produktsiooni ja jõuame edasi.

Kas enamvähem sama ei öelnud Curt Nicolin hiljuti?,

SOOME uus välisminister Korhonen rahustab rahvast, kinnitades, et tema ei näe mingit muudatust N. Liidu poliitikas Soome suhtes.

— Kõige tähtsam on ju, mida öeldakse ametlikes kommünikeedes, kinnitab välisminister.

Meie oleme skeptilised. Meil on olnud võimalus võrrelda N. Liidu ametlikke jõmmünikeesid näiteks kevadel 1940 ja N. Liidu tegelikku poliitikat mõni kuu hiljem.

Aga mida muud peaks Soome välisminister ütlema?

PORTUGAL on pääsenud diktatuurist. Oodatakse kultuurielu õitseleemist. Aga seda õitsengut pole seni tulnud. Kirjastusel näiteks pole käsikirju.

Arvati, et kirjanikel oli diktatuuri ajal tekkinud ohtralt käsikirju laegastesse. Aga selgub, et laekad on tühjad. Neid pole ainult vaja lukustada.

Sama lugu on mujal. N. Liidust saadeti ükevahe ohtralt käsikirju läände. Nüüd on kontroll tugevam — aga küsitav on, kas laegastesse midagi kogunebki. Eriti kui lukud ei aita kontrollijate vastu. Peale selle on N. Liidus suur puudus just lukkudest.

Ka kodumaistel eesti kirjanikel olid pärast Stalini surma üürikese sula tulles laekad tühjad — enam-vähem.

LENINGRADIS on krooniline puudus kartulitest ja juurviljast. Mitte selle tõttu, et neid ei kasvaks. Hoopis selle tõttu, et pole koristajaid. Sellepärast aetakse pühapäeviti linna elanikkond talgute korras välja aedviija ja kartulit koristama.

Minnaksegi. Käsule ei saa vastu hakata. Aga paljud minejad kardavad vilu ilma ja torkavad väikese pudeli taskusse (nii nagu Rootsis tehakse jalgpalli- ja jäähokivõistlustele minnes). Pudeliga koos tekivad sõbrad, kel on ka pudelid. Pühapäev veedetakse soojalt ja mõnusalt.

Ainult kartuld ja aedvili jäävad koristamata.

Efektiivne nõukogude tehnika on muidugi leidnud vahendi, kuidas sellest kahjust üle saada. Vähemalt selle aedvilja osas, mis küll maast üles võetud, aga transpordiraskuste tõttu jääb ladudesse või tarbijate kätte transportimata.

Sellest tehakse põllurummu, kui aedvili ja kartul on küllaldaselt mädanenud. Antakse põllule ja aiamaale tagasi, mis sellele kuulub. Hoitakse ära miljöörikemnine. Väga ökonoomne.

Aga krooniline aedviija- ja kartulikriis Leningradis (ja teistes suuremates linnades) kestab edasi.

IDA-BERLIIN mässab. Ikka protestilaulja Wolf Bierbaumi pärast, kes maalt välja visatud. Bierbaum ise esineb Lääne-Saksamaal, nimetab end kommunistiks ja loodab ühendada sotsialismi ning vabadust.

Seda on nii paljud lootnud ja loota võib alati.

Ida-Saksamaal valitseb aga sotsialismi vorm, mida raidkaalne ajakirjanik nimetab "preisi bürokraatiaks ida-saksa-sotsialistlikus mundris".

AJAKIRJANIKUD on murelikud ajakirjanduse tuleviku pärast. Praegu seisavad ajalehed üleval kuulutuste ja riikliku toetuse najal. Tellimistulud on nende kõrval pisikesed. Aga kui äkki avanevad tööstusele-kaubandusele uued kuulutamisvõimalused? Kui reklaam läheb TV-sse — mis küll Rootsis esialgu pole lubatud. Kui tekivad rahvusvahelised TV-satellitidid, mida keegi ei saa kontrollida? Kui nn. otsereklaam, s.t. igale kodanikule kirjakasti topitud reklaamipundar võtab tööstuselkaubandusel isu kuulutada ajalehtedes? Tulevik on tume. Ajakirjanduse saatus ripub reklaami küljes.

Mitte üksi seda. Kurdetakse avalikult, et lugemine jääb ikka vähemaks. Ka ajalehtede lugemine. Seda näitavad statistilised uurimused. Ajalehti tellitakse inertsi mõjul ikka veel edasi, aga neid loetakse ikka vähem. Elavad pildid TV-s ja räägitud sõna raadios muutuvad ikka tähtsamaks. Ja seda on moodsal inimesel kergem jälgida.

Sest kui uskuda kooliõpetajaid, siis on lugu noorsoo lugemiskusega — ka oma emakeeles — sant. See pole ühel — ootamatult suurel osal — selge ka mitte põhikooli ülemastmes.

Ühel ilusal päeval — kui raadio- ja TV-litsents läheb ikka kallimaks — leiab perekond, et ajalehte pole enam tarvis. Kohalik raadio annab edasi ka kohalikud uudised. Maailmauudiste eest hoolitseb TV ja isiklikke uudiseid kuuleb naabrinaiselt. Milleks veel kallis ajaleht? Kuna elamistase on kõrge, el vajata seda ka pakkimis- ja tualetipaberiks, nagu mõnel sotsialistlikul maal.

Kes siis veli tellib ja loeb ajalehti? Ja kellele neid vaja on?

Maha arvatud mõned tudikesed ajakirjanikud, kes on harjunud kirjutusmasina taga istuma, selle asemele, et istuda kaamera ees ja näha tark ning võimas välja. Finito!

EESTLASED oleme — sellega on kõik nõus. Poliitilised paguladsed, küpsed ise oma asju ajama.

Viimase väljenduse järele asetab mõni küsimärgi. Üleme siis nii: peaksime küpsed olema ise oma asju ajama.

Peaksime väljaspool ühiselt esinema. Või kui see on võimatu — mida see ju paraku on, siis esineme gruppides. See pole nii kena, aga siiski vastuvõetav moodus. Nõkaua kui grupid on üksteise suhtes — mitte sõbralikud, see oleks vist liiga palju nõutud! — vaid solidaarsed.

Kui me midagi soovime, siis esitame oma soovid. Ja soovide põhjendamiseks näitame, mis me seni oleme teinud ja mis me kavatseme teha. Nii nagu näitusel esitatakse teatud firmat või üksust. Igaüks paneb välja võimalikult parema kauba ja teeb endale võimalikult parimat reklaami.

Aga mis te siis ütlete, kui keegi selle asemel, et näidata oma kaupa, hakkab maha tegema naabri oma. Selle asemele, et esitada võimalikult ilusaid ja säravaid Volvosid, asetab oma lahtrisse ühe roostetanud ja igati kõlbmatu Volkswageni.

Seda nimetataske vist kõlvatuks võistluseks ja rahvusvahelises elus seda avalikult ette ei tule.

Küll aga salajastes kaebekirjades.

TIMMUKURU

Ludvig Varik, telekommunikatsiooniinsener Södertäljest, külastas New Yorki.

Jüri Jürisson Portlandist USA-st, viibis USA valitsuse poolt lähetatuna eksperdina ehituküsimustes Lõuna-Araabia riikides.

Rootsi ühiskonna funktsioonidest

Andres Küng, Lennart Frantzén: Så fungerar Sverige. Bokförlaget Bra Böcker. 1976. 56 lk.

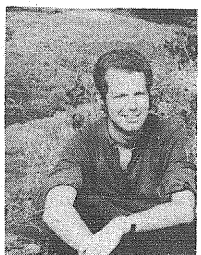

ANDRES KÜNG

Tänapäeva ühiskond on keerukas kompleks ja muutub keerukamaks iga päevaga. Harilikul inimesel on selles tihti raske orienteeruda. Raskust tekib kõiksuguste terminitega, olju need oma- või võõrkeeled. Televisiooni- ja raadiosaadetes räägitakse ühiskondlikest probleemidest nilisugusel moel, et kõik vaatajad-kuulajad aru ei saa.

Rootsi ühiskondlike funktsioonide selgitamiseks, võõrsõndade tõlkimiseks ja tekkivate küsimuste vastamiseks on Andres Küng kirjutanud suurekaustalise, L. Frantzéni poolt humoristlikult illustreeritud raamatu. Autorid ütlevad raamatut tutvustvas eessõnas muuhulgas, et raamat on vajalik neile, kes tahavad kontrollida detaile, kes tahvad tutvustada Rootsi ühiskonda väljaspool, kes tahavad vastata laste küsimustele jne. Autorid loodavad teksti ja illustratsioonide vaheldamisega teha raamatu nihästi kergelt loetavaks kui õpetlikuks.

See on autoritel kahtlemata õnnestunud. Raamat sisaldab tekstis ootamatult palju fakte ja terminite seletusi (eriti sageli on võõrkeelsed sõnad või uued terminid tõlgitud tavalisse rootsi keelde).

Raamat jagab põhilist informatsiooni demokraatia ja diktatuuri, vasakpoolsuse ja parempoolsuse, kapitalismi ja sotsialismi küsimustes. Valeldavuse puhul on esitatud kahepoolseid seisukohti — üldiselt õnnestunult tabavusega. (Muidugi peab arvestama, et nii mõnigi vasak- või paremradikaal pole selgitustega rahul — aga kes jõuaks nende tahtmisi täita? On tutvustatud poliitilisi parteisid, valimisi riigipäeva, valitsuse ja administratsiooni tööd.

Valgustamist leiavad riigi sissetulekud ja väljaminekud, läänid, kommuunid, kirik, riigikaitse. Tutvustamist leivad tähtsamad organisatsioonid, palgalläbirääkimised, sport, karskuslikkumine, kuritegevus, ajalehed, raadio-TV, liiklemine.

Ka teatud eriprobleeme valgustatakse: maalt linna kolimine, sisserändajad, korterioluud, perekonnaprobleemid, miljöö. Seoses majandusega vaadeldakse muuhulgas reklaami ja pangandust. Haridus, koolid, kultuur, sotsiaalolud ja tervishoid on esindatud.

"Rootsi maailmas" on peatüki nimi, milles vaadeldakse Rootsi välissuhteid ja olukorda maailmas üldse, arengumaade ja tööstusmaade olukonda.

Raamatu epiloogi moodustab dialoog optimisti ja pessimisti vahel, kes katsuvad omavahelises vaidluses ennustada, milline on Rootsi ja maailma tulevik. Autor laseb lõppsõna jääda optimistile, kes leiab:

"Ma loodan parimat. Kuigi ma tunnen ohte. Aga ma teen kõik, et neid vähendada. Sina selle asemele hindad riske liiga kõrgeks ja alahindad nende vastu võimalik, et me saaksime parema maailma".

Raamat vastab selle tagakaanele asetatud reklaamisloganile. See on "faktideraamat lõbusaks lugemiseks". Lugemist võib aina soovitada.

AR-GI

• Uudiskirjandus

VALGUS nr. 12. 1976. Evangeelne kuukiri. Ajakiri sisaldab usulisi kirjutusi muuhulgas Billy Grahamilt, H. Enniselt, N. Hansarilt ja H. Rüdmikult, luuletuse Meeta Juuramilt.

ALEKSIS RANNIT: DONUM ESTONICUM. Valitud luuletused ingliskeelses tõlkes H. W. Tjalsma ja Cid Cormani poolt. The Elizabeth Press, New Rochelle. Raamatut on trükitud Martino Mardersteigi kujunduses 900 eksemplaris.

USURÄNDUR nr. 6. 1976. Torontos ilmuvas ajakirjas kirjutavad usulistel teemadel muuhulgas J. Eenjärv, D. H. Mattson, K. Raid, E. Toompuu, R. Kaups ja A. Ruutsoo. Lisaks kõguduste teateid.

• Mis juhtus

HIINA PROPAGEERIB AUTORITEETE

Hiina ajalehed on asunud propageerima distsipliini ja autoriteedi tunnustamist Hiina uue juhi Hua valitsuse all. Samal ajal on alanud suurejooneline isikukultusilk aktsioon Hua ümber, et "teda rahvale tutvustada".

Distsipliini propageerimine on selgelt vastuolus maoistliku põhimõttega, mille järgi massidel on õigus arvustada ka kõrgeid juhte. Ajalehtede järgi tuleb luua poliitiline olukord, milles keskendumine ja demokraatia, distsipliin ja vahadus moodustavad sünteesi. Kõik see erineb teraval kujul võimult kõrvaldatud vasakpoolse falangi põhimõtetest.

HIINA UUS SUURHÜPE

Rootsi Hiina-ekspert Jan Myrdal, kes on pikemat aega viibinud Hiinas, teatab, et Hiina valmistub "uueks suureks hüppeks", mis aitab tulevikus tõsta eriti produktsiooni.

Myrdal hoiatab, et seda hüpet ei tohtivat võrrelda samanimelise eelkäitaja 1950-ndatel aastatel, mis tekitas Hiinas palju segadusi ja koguni majandusliikku allakäiku.

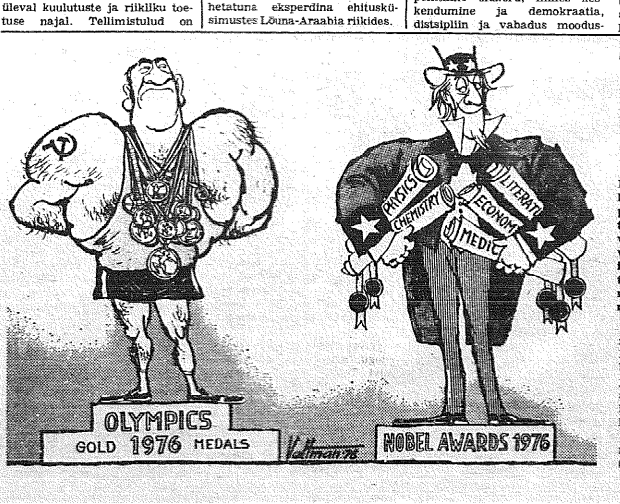

Tähelepanu E. Valtmani karikatuurile

Edmund Valtmani karikatuur Nobell tänavuste auhindade kohta, kus USA sai erakordselt palju auhindu, on Ameerika teadusemaailmas kratanud elavat tähelepanud. E. Valtman sai varsti pärast selle karikatuuri ilmumist Cancer Research Institute'ist Philadelphiast kirja, milles paluti karikatuuri originaali anda instituudile.

Nimetatud instituut korraldab nimelt austamisõhtu virologist Baruch Blumbergile tema Nobeli laureaadiks saamise puhul ja tahab, nagu sealt kirjutatakse, värskele Nobeli laureaadile kingina üle anda E. Valtmani karikatuuri originaali.

Ed. Valtmanilt on karikatuuride originaale palunud mitmed üldtuntud isiksused.

USA presidendi ametliste probleemide eriassistent dr. Myron Kuropas kiis USA presidendivalimiste eel Los Angeleses etnilisele gruppidele selgitamas USA Ida-Euroopa poliitikat ja valitsuse suhtumist nendesse gruppidesse. Pildil dr. Kuropas eestlaste keskel Los Angeleses. Vasakult H. Tombach, U. Kaskla, Bernhard Nurmsen, dr. Myron Kuropas, A. Kalm ja L. Mandre (VES-foto).

USA ja uus president.

Äsjatoimunud valimistega on USA rahvas saanud oma ühiskonna laevale uue kapteni, kes on määratud viima ta ajalugu vastu tundmatule tulevikule. Need valimised on olnud mitmeti erisugused võrrelduna eelmistega.

Presidentiks on tulnud võrdlemisi vähetuntud, eriti sügavast lõunast tulev isik, võutes eelvalimistel nii mitmeidki hästituntud rivaale. Edasi, Rooseveldist saadik polnud ükski kandidaat presidendi kohale suutnud lüüa ametisolevat presidenti, mis siiski nüüd toimus. Isegi demokraatlikus parteis ei olnud uustulnuka syhtes erilist sümpaatia.

Et uus president võitis rea erakorralisi takistusi, tuleb panna ta suure tööksue, tahtejõu ja sikjuse arvele, omadused, mis on äärmiselt vajalikud presidendile. Et USA on Euroopa tsivilisatsiooni kaitsepostil, siis omavad valimised ka suure rahvusvahelise tähenduse.

Uus president asub ametisse erakorraliselt raskel ajal, mil tihenevad hääled siinse ühiskonna suurest laostusest ja tõusvatest raskustest lääne tsivilisatsiooni kaitse. Puudutades siin ainult USA elu siseprobleeme, toome ainult ühe kui väljapaistva isiku äsjaavaldatud vaated USA olukorra kohta. Selleks on USA-s ja Euroopas laialt tuntud George Kennan, keda peetakse kõrge valmse erudutsioniga isikuks.

Ta on olnud USA välisministeeriumis kõrgeks funktsionääriks ja niinimetatud "containment" poliitika isaks USA poliitikas N. Vene suhtes. Hiljem oli ta USA saadikuks Moskvas, kust pidi lahkuma Stalini nõudmisel. Pärast seda siirdus ta Princetoni ülikooli ajaloo professoriks.

Oma seisukohad avaldab ta pikas intervjuus (33 lehekülge) Londonis ilmuvas tõsises "Encounteri" nimelises kuukirjas. Ta ütleb, et ta on lääne tsivilisatsiooni (USA ja Euroopa) suhtes sügavalt (profoundly) pessimistlik ja olevat meeleheitel (desperate) selle üle, mis toimub USA-s.

Ta kurdab, et seda ei mõisteta ka isegi akadeemilistes ringkondades peale väheste. Ta ennustab, et USA minevat vastu erakordselt suurtele traagilistele sündmustele. Tema järgi olevat Euroopa nõrgemaks degenereerunud, et tekib kahtlus, kas on mõtet seda päästa välise agressiooni vastu.

Ta näeb Ameerikas kõige hullemat materialismi, kus kõik sünnib vaid profiidi pärast. Nõnda olevat isegi sport USA-s, mis samanevat antiikse Rooma gladiaatorite võitlustele. Teiste siin nimetamata jäetud oluliselt samasuguste vaadetega isikute kõrval nimetame veel vaid Kissingeri, kes olevat üheoma erajutuajamisel öelnud, et 10 aasta pärast on Euroopa kommunistlik.

Siinne inimene, ka intelligentsi hulgast, ei jaga niisugust pessimismi USA tuleviku suhtes. USA olevat ikkagi rikkaim ja maailma tugevaim riik, omades tohutu produktsiooni võime. Elu kulgevat ka praegu külluse tähe all. Kuid need optimistid tegevat ühe põhilise vea. Nad vaatlevat USA ühiskonna arengut niiöelda "fotostaatiliselt" s.t. kaasja momendi seisukohalt, mitte aga dünaamilises perspektiivis, kus otsustavaks on arengu suund. Toome paljude hulgast vaid ühe probleemi.

USA elab ilmselt ülejõu. Seda töendab riigi kolossaalne eelarve defitsiit, mis pidavat ulatuma järgneva aasta kohta 50—60 miljardini. Selle kõrval toimub streikidega ja muuga alaline teenistustasude ja sellekohaselt ka elukalliduse tõus. Paranduse toomine nõukas valitsuselt teravaid ebapopulaarseid samme, rahvalt arusaamist ning ohvrimeelsust, erilist mõistmist aga küllisuinoonides.

Kuid demokraatlik süsteem ei ole ümselt võimeline seda tegema. On üldtuntud tõsiasjaks, et ükski valitud isik ei ole nõus häälelama ebapopulaarsete abinõude poolt, mis tähendaksid valitu poliitilist surmä.

Kuid on selge, et endiselt edasi minna ei saa, kuna see tee viiks kindlasti kuristikku. Lahkuv president toimis oma valitsemisel suuresti lähtud sajandi liberalismi doktriini järgi, mille juhtmõtteks oli, et parim on see valitsus, kes valitseb vähem või siis endiste nn. füsiokraatide doktriini "laissez faire" kohaselt, mi valitsusele vaadati kui "öövahile", kelle ainsaks ülesandeks oli garanteerida kodanikele rahu ja julgeolekut. Kuid praegune otse revolutsioonilisel muutunud ühiskond vajab tugevat riiklikku sekkumist.

Tänapäeva läbi-ja läbi materialistliku inimese iseloomuomaduseks on ta kitsas oma- ja kihlhuvi, tants kuldvasika ümber. Ta ei ulata vaatama väljaspoole neid piire. Sellest oli ka tingitud valimiste kihutustöö madal tase, kus hääle püüdmine sündis vaid materiaalsete stiimulite äratamisega.

Selles madalatasemelises valimisvõitluses ei olnud süüdi ka presidendi kandidaadid, kuna taseme määrajaks on olikord ja süsteem. Kandidaat, kes ei oska mängida sellele materialismi viiulil, on kadundud.

Ükski mõistlik inimene ja pretendent presidendi toolile ei ole nõus oma peale võtma valimiste martüüriumi enda poliitilise endatapmise hinnaga ebapopulaarse valimiste kihutusöga.

Uus president seisab erakorraliste ülesannete ees. Nende lahendamine tähendab asjaolude kogusummas ei midagi muud kui peatada USA lihisemist kuristiku suunas. Selle Herkulesi ülesande juures leiab ta kindlasti toetust kõikide arusaajate kodanike poolt olenematult ta maailmavaatest ja poliitilisest kreedost.

LEONHARD VAHTER

Kirikute esindajaid ei lastud N. Liitu

NEW YORK (VES) — Ameerika Kristlike Kirikute nõukogu, missugune ühendab 25 protestantlikku kirikut USA-s kogusummas 40 miljoni liikmega, ja USA juutide komitee, esindades 6 miljonit ameerika juuti, kavandasid ühissõitu N. Liitu kontaktivõtmiseks sealsete usklikega.

Kolm kuud tagasi informeeriti N. Venet kavast ja esitati palvel sissesõidu viisade saamiseks 8 valmulikule ja 6 rahile. Kolm nädalat tagasi teatati N. Vene saatkonnast, et kolmele rahile viisasid ei anta. Mõõdunud nädalal saabus uus teade saatkonnast, et kogu delegatsioonile keeldutakse sissesõidu loa andmisest, seoses eelseisva N. Vene aastapäevaga. Delegatsiooni jaoks ei jatkuvat hotellides ruumi.

Pressikonverentsil New Yorgis, mille organiseeris uskudevaheline komitee, teatati, et keelduva vastuse andmisega on N. Vene rikkunud Helsingi kokkuleppeid. Seekordne keeldumine on arvult kolmas võimase kolme aasta kestel. Kiirikutegelaste poolt saadeti üksikasjalik informatsioon juhtunust Fordile ja ka Carterile.

"Ristideta hauad" ilmub hiina keeles

Arved Viirlaidi romaani "Ristideta hauad" on tõlkimisel hiina keelde. Nagu kirjanikule 19. sug. kirjutatud kirjast selgub, oli selleks ajaks Vanesa Fong tõlkinud juba 100 leheküljelle.

Pärast Aasia PEN. klubide kongressi Taipeis mõõdunud kevadel on Fong kirjutanud Viirlaidist pikema artikli Taipei suurimas ajalehes "Central Daily News", kus ta Viirlaidi vaatleb kirjanduslikult loova isikuna, räägib tema töödest ja mõtteist. Lõppu on lisatud Viirlaidi luuletus "Läänemere kaldal", millega saavat Viirlaidist anda parima portree võitlejakogemustega isikust ja kirjaniku karjäärist.

Selle artikli avaldas ka Torontos ilmuv hiina ajaleht läbi oma kolme numbri.

Kanada kirjandusajakiri Canadian Fiction Magazine on avaldanud Arved Viirlaidi teosest "Kes tappis Eerik Hormi" katke, kus on kolm pilti Venemaa vangilaagrist. 16-leheküljelise tõlke on telnud Taimi-Ene Moks ja Helle Viirlaid. Tõlke ees on lühike ülevaade kirjaniku eluloolistest ja loomingulistest andmeist. (VE, Toronto).

Arved Viirlaid Taipeis PEN-klubide kongressil kõnelemas.

Terror pole poliitika

Euroopa Nõukogu ministrite komitee on vastu võimud konventsioonil terrorismi vastu. Selle järgi on rikided õigus teistest riikidest välja nõuda terroriste.

Terrorismiks nimetatakse kuritegu, mille puhul kasutatakse relvi. Taolisi tegusid ei saa nimetada poliitilisteks või poliitilistel motiividel teostatuteks.

Konventsioon võeti vastu 17 häälega poolt, üks riik oli erapooletu. Euroopa Nõukokku kuuluvad kõik läänepoolse Euroopa riigid peale Hispaania.

Tatarlased ei pääse tagasi

Endine vene kindralmajor Pjotr Grigenko, kes hiljuti vabanes vaimuhaiglast pärast viieaastast "ravi", on asunud kohe teostama aktsiooni endiste Krimi tatarlaste heaks, keda ei lasta Kesk-Aasiast kolida tagasi oma endistele elukohtadele.

Krimi tatarlased aeti 1944 oma kodukohtadest välja, süüdistades neid koostöös sakslastega. Naised ja lapsed (mehed olid mobiliseeritud) küüditati väga raskestes oludes Kesk-Aasiasse. Kohati said terved perekonnad teel surma. Aasta hiljem saadeti naistele ja lastele järele 100 000 sõjaväkest vabastatud meest.

1967 lubati tatarlastel ametlikult koju tagasi pöörduda, tegelikult tehti neile igasugu takistusi. Ametliku loaga on ainult umbes 5000 tatarlast koju jõudnud. Nelle lisaks on tulnud u. 2000 inimest, keda võidakse iga hetk tagasi saata. Tatarlastel ei lubata osta maju ega hankida tööd.

Nõukogude opositsioonäärid, nn. dissidendid on organiseerinud aktsioone, et sundida N. Liidu valitsust täitma Helsingi konventsiooni tingumusi. Ka Nobeli laureaat Andrei Sahharov võtab sellest aktsioonist osa.

Kaheksa võistlejat MM tiitlile males

Arvukate turniiride tulemusena on selgunud kaheksa kandidaati, kes omavahel võistlevad malemaailmameistri Anatoli Karpovi väljakutsuja kohale. Karpov sai 1975 maailmameistriks, kuna selleaegne maailmameister ameerklane Bobby Fischer, kes on tuntud oma ekstravagantse käimtumise poolest keeldus mängimast Karpoviga.

Kaheksa kandidaati on järgmised: Henrique Mecking, Brasiilia, Vlastimil Hort, Tshehhoslovakkia, Lev Polugajevski, N. Liit, Bent Larsen, Taani, Tigran Petroshan, N. Liit, Lajos Portisch, Ungari, Bobby Fischer, USA, ja Viktor Kortnoi, kes juulis hüppas N. Liidust ära ja elab praegu Hollandis.

Skandinaavias ollakse eriti huvitatud Larseni võimalustest, kuna Larsen on üks paremaid turniirimängijaid. Bobby Fischeri võimed pole praegu tuntud, kuna ta pole pikemat aega avalikkuses esinenud. Seoses Kortnoiga võib tulla sekeldusi venelastega, kes on katsunud Kortnoid tema ärahüppamise põhjusel maletajana diskvalifitseerida.

Matsh maailmameistri nimele toimub 1978. Kandidaatide hulgast on ülatuslikult välja lukkunud endine maailmameister Mihail Tal Riiast. Anatoli Karpov on maailmameistriks noor — ainult 25-aastane.

Kakssada miljonit narkootika eest

Rootsi narkootikapolitsei andmetel on tänavu seni umbes 200 miljonit krooni kulutatud narkootikaks. Sellest on umbes 50 miljonit saisja toimetatud välismaale tasuna sisseveetud narkootika eest. Toll ja narkootikapolitsei saavad kätte kõige rohkem paar protsenti sisseveetud huigast. Kui ei muudeta politsei ja sotsiaalametite töönorme, kasavab narkootika kasutamine ühiskonnal üle pea. Suur osa kuritegevusest on narkootikakasutamise tulemus.

Politsei ja toll peab nägema palju vaeva, et pääseda jälile mõnedele üksikutele narkootikaäärisejatele. Veel raskem on saada niipalju tõestavat materjali, et kohus need süüdi mõistaks ja vähemalt ajutiselt nende tegevuse katkestaks.

Narkootika müügist saadud raha peitmiseks teostatakse tihti äritsemist pruugitud autodega. Neid autosid müüakse kuskil kelderis odavalt, sellega maskeerides oma tegelikke võite narkootika müümisest. Edasi investeeritakse taolisel teel legaaliseks muudetud kapitali kinnisvarade ostuks.

Seni on tänavu politsei poolt ära võetud 267 kilo cannabist, 15 kilo heroiini ja üle 100 kilo tsentraalstimuleerivaid aineid.

Surmajuhtumid narkootikakasutamise puhul on viimaste aastatel tõusnud kümnekordseks, kuna ikka enam hakatakse kasutama nn. rasket narkootikat, enne kõike heroiini.

3000 eesti juuti N. Liidus 1941-45

NEW YORK (VES) — THE Institute of Contemporary Jewry of the Hebrew University of Jerusalem professor Dov Levin on koostanud uurimuse "The Participation of Jews from the Baltic States in the Fight Against the Nazis", millest üks peatükk on "Estonian Jews in the U.S.S.R. (1941—1945)", lk. 278—297. Selles kirjutatakse kokkuvõttes:

Eestis oli 4500 juuti ehk 0,4% elanikkonnast. 1941 deporteeriti Venemaale umbes 500 juuti.

Pärast Saksa-Vene sõja puhkemist 1941 võtsid juudid Eestis aktiivselt osa 1) tagalas moodustatud kohalikest üksustest ja 2) inimeste ning strateegilise materjali evakuerimisest Venemaale.

Nõukogude valitsuse poolt loodud hävituspataljonidest (shock units — istrebitelniye batalyoni) võttis osa vähemalt 120 juuti, mis pataljonide koguarvust (9000 inimest) tegi välja 1,1 % ehk kolm korda rohkem kui juutide protsent kogu elanikkonnast.

Nimetatakse Gershan Zimbalovi Tallinnast, kelle perekond ühool kommuunistliku partei pooldaja. Edasi Josef Myasnikovi ning veterankommunist Aharon Taubi, ke võitles ka Hispaania kodusõjas. Üksuse komandör oli Victor Feigin, kel oli mitmeid kõrgemaid positsioone julgeoleku teenistuses nõukogude võimu ajal (1940—41) Eestis. Nimetatakse ka nalsi, kes ühinesid hävituspataljonidega.

120 hävituspataljonlasest leidub autoril 80 nimed ja osaliselt ka eluloolised andmed. Vähemalt 60 pataljonlast said võitlustes surma. Tsiteeritakse ka üht sakslaste "Ereignismeldungit", milles on mainitud vangilangenud hävituspataljonlastelt saadud andmeid, et neis pataljonides olnud palju juute ning et nad etendanud seal väga tähtsat osa.

Evakueerimisel mõned juudid jäid Eestisse isiklikel või ideoloogilistel põhjustel, mõnedel lihtsalt puudus lahkumise võimalus. Paljudes juudi perekondades esines kibedaid vaidlusi sel puhul. Mõned, kes olid üle elanud saksa okupatsiooni I maailmasõja ajal või käinud näiteks saksa koolis, eelistasid paigalejäämist.

Umbes 3000 juuti läks Venemaale ja umbes 1000 jäi Eestisse (500 oli varem kõüdituad). Küüditatud juudid loeti koos teistega "dangerous social element-e"iks" (sotsialni opasni element).

Nõukogude Eesti valitsuse esindajad Venes olid dr. Gens ja Eisenstatt ja Nõukogude Eesti administratsiooni teenistuses olid Tomarkin ja Danziger.

Eesti diviisiga ühinesid kõigepealt hävituspataljonidest elujäänud juudid j.t. Kokku umbes 250. Eesti diviisis oli juudisoost sõduritest 15% ohvitserid, kuna eestlastest olid vaid 7,5% ohvitserid.

Mõned juudid vabastati sõjaväeteenistusest, et neid treenida riigiteenistuse jaoks pärast sõda Nõukogude Eestis.

Lk. 294 öeldakse: "Eesti sõdurid, kes olid iseseisva Eesti kodanikud, ei olnud anti-semidid. Kuid see ei käi nende eestlaste kohta, kes olid Nõukogude Liidu kodanikud."

Kohalik elu

STOCKHOLM

Fotoklubi kokkutulek

Stockholmi Eesti Fotoklubi järjekordne kokkutulek toimub Eesti Majas kolmapäeval, 1. detsembril algusega kell 19. Kavas on filmid, kus võib näha ja kuulda ka hellilisilt kaugemaid maid ja meresid. Kõik filmi- ja fotosõbrad tere tulemast!

STOCKHOLM

Metsateadlaste kokkutulek

Eesti Metsateadlaste Ühing Rootsis kokkutulek koos küülalistega toimub laupäeval, 4 detsembril Stockholmi Eesti Majas kell 13.00. Kavas ühine eine ja metsat. Tõnis Salumi ettekanne: "Muljeid Eesti Päevadelt 1976 ja reisilt USA-s ning Kanadas". Osavõtust teatada Ühingu juhatusele hiljemalt 1. dets.

LUND

Tartu ülikooli aastapäev

Aktus toimub Eesti Teaduslik Selts Rootsis Lõuna-Rootsi osakonna korraldusel ja leiab aset Hotell Grandi väikeses saalis Bantorget 1 kolmapäeval, 1. dets. kl. 19. Kavas avasõna Paavo Roosilt, Mäin Rebase ettekanne teemal "Infiltratsioon ja kaubandus. Põhjamaalaste kontaktidest Baltikumiga keskaja lõpult", deklamatsioone ja laule Maimu Mardi-Banglit, keda klaveril kaastab Niels Rovsing Schov, tervitused ja lõppsõna Indrek Martinsonilt.

Lõpuks koosviibimine.

Teadmiseks üliõpilastele

Eesti Üliõpilaste Toetusfondi USA-s juurde loodud Jüri Lellepi-nimeline mälestusfond jatkab stipendiumide väljaandandmist eesti soost üliõpilastele. 1977/1978. õppeaastaks väljamaksetav summa pole veel täpselt selgunud. Tõenäoliselt on stipendiumide kogusumma 10.000 dollari ümber.

Stipendiume saab õppimiseks ainult järgmistel aladel: eesti keel, eesti ajalugu, eesti kirjandus, eesti kunst, eesti arheoloogia, eesti muusika, põllumajandusteadus, majandusteadus, inseneriteadus, metsandus, õigusteadus, arsiteadus, loodusteadused, filoloogia, filosoofia, poliitilised teadused, sotsiioloogia, tehnoloogia ja teoloogia.

Tähtpäev avalduste sisseandmiseks on 28. veebruar 1977. Selleks kuupäevaks peavad sooviavaldused koos kõigi vajalike lisadega olema jõudnud Toetusfondi juhatuse kätte New Yorgis. Tähtaja pikendamine ei ole võimalik. Sooviavaldusankeetide saamiseks tuleb pöörduda Toetusfondi juhatuse poole aadressil: Estonian Students Fund in USA, Inc. P.O. Box 377, Wall Street Station New York, New York 10005.

Sooviavaldused vajavad vördlemisi põhjalikku dokumentatsiooni. Et selleks varuda küllaldaselt aega, ei ole mõtet sooviavaldusblankette nõutada pärast 31. jaanuari. Kõik puudulikult täidetud või hilinenud sooviavaldused jäävad rahuldamata.

Väljakuulutatud 1977/78. õppeaasta stipendiumid tähistavad juba 10-ndat Jüri Lellepi mälestusfondi tegevusaastat.

Rotireisid metrool . . .

New York — New Yorgi metrool on selle linna elanike hulgas juba ammu halb kuulsus. Rongide müra ja loksumine vagunites on talumatud.

Halva ventilatsiooni tõttu on maa-alustes vestibüülides raske hingata. On korraldatud rohkesti uurimisi selgitamaks, kuivõrd kahjulik on New Yorgi metroo regulaarne kasutamine.

Long Islandi ülikooli töötajad Seeler ja Waltman jagasid 50 rotti kahte võrdsesse gruppi ning paigutasid ühe grupi tingimustesse, mis samanesid New Yorgi metroo omadega. 16 nädala kestel tegid loomakesed esmaspäevast laupäevani igal hommikul ja õhtul läbi "sõidu metroos".

Ruumis, kus paiknesid rotid, reproduteeriti metroos salvestatud müra- ja heliefekte. Muus osas olid mõlema grupi loomade elutingimused ühesugused. Eksperimendi ajal suri 25 rotist "preisjast" 4. teises grupis jäid kõik ellu.

Eesti Naisiiliõpilaste Seltsi 65. aastapäeva puhul korraldatud peakoosolekust osavõtjad 20. novembril Sheraton-Hotellis Stockholmis. (Foto Lepper).

Richard Koolmeister

Kaebemüür või kolmas tempel?

Tunneme ju alati röömu kui kirjakastist leiame peale arvete ka postkaarte, saadetud sõpradelt puhkuselt või ametisõitudelt maadelt kuhu endal pole olnud juhust või võimalust sõita. Ni mõnigi kord on saadetud postkaart suureks üllatuseks kuna see tuletab meele unustusse jäänud olukordi ja probleeme.

Unustuse põhjuseks on küll vist asjaolu, et küsimus on meie arvates kaugeega puutu meisse. Tegelikult ei ole tänapäeval ühtegi niisugust kauget küsimust, mis ei läheks ka meile korda. Maailm on nii kokku tõmbunud, et kõik on lähedane ja kõik puutub meisse.

Paar postkaarti Ammanist, Jordaania pealinnast, tuletavad seda eriti meele. Ühel neist on karjaste altar Betlemast ja teisel Jeruusalema Keetsemani kirik. Seega rõhutatud Jeesuse sündimist Betlemmas ja tema kannatusi Jeruusalemmas. Postkaartide araabia- ja ingliskeelne kiri tuletab meele, et need kuuluvad Jordaania kuningriigile.

Nagu teada, kaotas kuningas Hussein 1967 juunisõjas Jeruusalemma ja Petlemma. Aga me teame ka, et alles 1948 peale kuulusid need praeguse Jordaania (tookord Transjordaania) kuningriigile. Mis meid nüüd nende postkaartide juures eriti üllatab, on nende möte: mitte ainult islaami- vaid ka ristiusu pühamud on juutide käes! Nende valduseks, kelledele Jeesus ei ole prohvet (nagu musulmanidele) ega ka messias (nagu kristlastele).

Miks rõhutatakse just seda?

Araablased jälgivad erilise huvi ja hoolega kõike seda mis juhtub Iisraelis. Seejuures pole neile jäänud märkamatuks kõige väiksemgi virvendus juutide usuelus. Kõnelemata suuremate lalnetustest usulises mõtlemises. Ja neist ei ole seal puudu. Ei tule ju unustada, et nad (juudid) on sinna tulnud erinevatelt maadelt ja erinevate usuliste traditsioonide ja kommetega, mis avaldub koguni riietuses ja käitumises.

Mõtelgem näiteks juutidele, kes elavad Jeruusalemas Mea Shearimi linnaosas. See linnaosa on rajatud umbes a. 1874 rabi Meir Ben Iisak Auerbachi poolt ning nimi on valitud piiblist: "Ja Iisak külvas seal maal ja sai sel aastal sajakordselt" (1 Mo. 26:12).

Mea Shearim tähendavatki "sajakordne õnnistus". On muidugi teisigi seletusi nagu "sada väravat" kuigi tegelikult on vaid neli väravat. Seal elab umbes 3000 õigeusklikku juutt. Neid peetakse jõukaiks. Nad ise aga peavad Moosese ja prohvetite raamatuid oma igapäevaseks leivaks ning aluseks oma rikkusele. Nende suureks õpetaseks on rabi Rachman, kes 1798 tuli Breslaust Pühale Maale.

Tema tooli takistati tookord kaasa toomast. Hiljem on aga palveränduite poolt tükk-tükilt Breslaust Jeruusalemma toodud ning asub nüüd korda seatult nende sünagoogis. Sellele aga ei tohi keegi istuda enne kui kord messias tuleb.

Veelgi huvitavama pildi pakub juutide kalender. Seda uurides on tunne nagu viibiksime "nutulaulu tallermail", kui tarvitada prohvet Jeremija sõnu. Näib nagu domineeriks kaebelaul (kinnot). Kogu aeg on tunne nagu viibiksime ainult nutu- ehk kaebemüüri ääres.

Kõike seda juhatab sisse Tisha be-avi püha (juuli-augusti kuul). Päev mil mõteldakse Jeruusalema hävitamisele a. 70 roomlastele ja nende väepealiku Tituse poolt. Samuti on ka uus-aasta päev, Rosh Hashanah (k. a. 25. sept.) nii nagu Jom Kippur (k. a. 4. okt.) lepituspühana kaebelauludega sisse pöimitud.

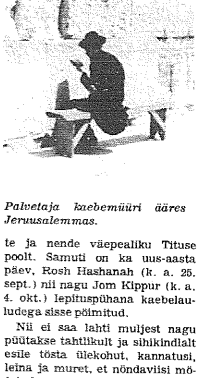

Palvetaja kaebemüüri ääres Jeruusalemmas.

Nii ei saa lahti muljest nagu püütakse tahtlikult ja sihikindlalt esile tõsta ülekohut, kannatusi, leina ja muret, et nõndaviisi mõjutada oma rahvast kui ka teisigi. (Mõtelgem näiteks Massada rändnäitusele Stockholmis!) Eesmärgiks nagu oleks koguda kõiki nutu- ehk kaebemüüri ääre.

Nüüd on aga tänapäeva Iisraelis märgata proteste alanduse ja kannatuse rõhutamise vastu. Leitakse (nii rabi Moshe Siegel), et kaebemüüri- ja nutupüha (Tisha be-av) on kaotanud oma tähtsuse. Iisrael on vaba ja nüüd on aeg ehitada uus, kolmas tempel!

Sellest võimalusest on kohkunud nii araablased, kristlased kui ka ortodokseid iisraellased.

Araablased rõhutavad, et Jeruusalema templimägi ja kaebemüüri plats on juba 1300 aastat musulmanide püha paik. Kalju- ja Al-Aksa-moshee on nende pühamud. Oli aeg mil isegi Muhamed pidas Jeruusalemma linnaks kuhu poole palves tuli pöörata. Aga juutide "mõistmatuse" tõttu muutis ta Meka musulmanide palvetamise abstraktse joone suunaks.

Kartus, et juudid vahest "kolmanda templi" ehitamisega oma kanda igavesti Palestiinas kinnitavad, on ka märgata Jordaania postkaartidel, mis tahavad kogu maailmale meele tuletada, et ka kristlaste kirikud on ohustatud. Leidub kristlasi (ka Rootsis), kes seda oma Iisraeli raamatutes annavad mõista.

Nüüd on aga ka ortodokssed juudid selle "kolmanda templi" ehitamise kavade vastu. On ju nii, et nende usu järgi ehitatakse tempel uuesti üles alles siis kui messias tuleb. Kuni selle päevani tuleb hoiduda peigast kuhu võis astuda ainult ülempreester (kuna see oli kõige püham paik) ning seepärast tuleb jäädа kaebemüüri (ka kaebelaulude) juure, et sealt ammutada innustust ja jõudu oma usikliku kui ka kogu oma rahva eiu kujundamiseks.

Nii on omistatud kaebemüürile vaimse (usulise) jõuallika ammendamatu väärtus.

Jeruusalemma Kubbat as-Jahra kaljumoshee.

Inglise ajakirjanik:

'Rahvuste sulatuspott' vene politseivalve all

LONDON (ME) — Ajalehes "The Christian Science Monitor" kirjutab Moskva korrespondent Elizabeth Pond Venemaa vähemusrahvustest ja nende võitlusest oma rahvuse säilitamiseks. Venelased moodustavad praegu ainult veel 53,4 prots. elanikkonnast, üteleb korrespondent. Kuid nad domineerivad poliitiliselt, majanduslikult ja kulturiliselt 104 rahvuse üle.

Moskva võimud etendavad näiliselt rahvuste-sõbralikku joont, kuid partei tipud on moodustatud venelastest, peale ehk paari väikese erandi, venelased kontrollivad politseid ja sõjavägе. Igazugused rahvuslikud peatõstmised surutakse maha. Venelasi asustatakse minoriteetide aladele, eriti nende pealinnadesse. Sõjavägedes pole rahvuskõsusi.

Seaduse järgi on 15 nõukogude vabariiki võrdsed ja igal on õigus liidust lahkuda. Praktiliselt loetakse aga iga sellesuunalist väljendust "kodanlikuks natsionalismiks", mis on karistatav. 1974 mõisteti 14 armeenlast vangi, kuna nad hakkasid kaaluma võimalusi N. Liidust väljaastumiseks.

Hrustshovi poolt algatatud ja Brezhnevi poolt jatkatud poliitika, et kõik rahvad peavad kasvama koos ühes ja samas ideoloogilises vaimus "ühiseks nõukogude rahvaks", on tegelikult rahvaste sulatuspoti teooria. Kuid on tähele pandav, t kõik rahvad Venemaal tõrguvad sulamast "suurde vene katlasse". Elizabeth Pond toob näteid:

Lätlased kaebavad, et vene töölisi tuuakse uutesse vabrikutesse (mis selleks on ju rajatudki). Sisserändavad vene ametimehed saavad korteri aasta jooksul, kuna lätlased ise peavad ootama viis aastat.

Eesti äris müüja tõrgub müümast venelasest ostjale.

Leedulased hoiavad hammaste ja küüntega kinni oma katoliku usust ja oma rahvusest, mida rünnavad vene natsionalistid ja ateistid.

Gruusias on rahutusi ja pahandusi, sest Moskva survel nõutakse rohkem tähelepanu vene keelele juba algkoolis, jättes teisejärgulisеks gruusia keele.

Eestis piiratakse vaikselt uute tööstuste rajamist, kuna nendesse tuleksid otsekohe töölised Venemaalt. Eestlased püüavad arendada oma majandust niipalju kui nõukogude olud lubavad, olles praegu kõrgeima elustandardiga kogu N. Liidus.

Venelastele teek küllalt muret rahvuste vene-vastane meeleolu. Kuid nendel on mure ka seepärast, et madalama haridustasemega Aasja "vabarilikides" sealsete rahvaste sündivus on märksa suurem kui sealsetel venelastel. Juba mõne aasta pärast võivad venelased, kes seni olid tugevas ülekaalus, jääda vähemusrahvuseks. Seda kinnitab statistika.

Autor ütleb lõpuks, et "vene sulatuspotti" on seni hoidnud koos vaid venelaste politsei.

Rahvusvahelisest male-tegevusest

Rahvusvaheline Malelilt (FIDE) otsustas oma hiljuti Haifas, Iisraelis, toimunud kongressil anda 20 rahvusvahelisele meistrile suurmeistri ning 35 rahvusliikule meistrile rahvusvahelise meistritiitli. Pääle nende said kaks naist rahvusvahelise meistri ning 14 meest rahvusvahelise malekohtuniku tiitli.

Uued suurmeistrid on: Genna Sosonko (Hollandi, emigreerunud N. Liidust), James Tarjan (USA), Anthony Miles (Inglismaa esimene suurmeister), Yair Kraidman (Iisrael), Rosendo Balinas jr. (Filipiinid), Ivan Farago ja Laszlo Vadasz (mõlemad Ungari), Wloczimiers Schmidt (Poola), Guillermo Garcia (Kuuba teine suurmeister, kelle nimi on Garvia), Lothar Vogt (Ida-Saksamaa), Milorad Knesevic, Enver Bukic, Knunoslav Hulak, Vlatko Kovacevic ja Vladimir Raicevic (kõik Jugoslaaviast) ning Boris Gulko, Sergei Makarötshev, Juri Razuvajev, Oleg Romanishin ja Igor Zaitshev (kõik N. Liidust).

Rahvusvahelise meistritiitli saajate hulgas olid ms. soomlane Pertti Poutiainen ja rootslane Lars-Erik Schneider. Naiste rahvusvahelise meistri tiitli said üks jugoslaavlanna ja üks venelanna.

Pääle selle läks rahvusvahelise meistri tiitleid Argentiinasse üks, Bulgaariasse üks, Tshehhoslovakiasse kaks, Lääne-Saksamaale üks, Ungarisse neli, Indoneesiasse üks, Iisraelissa kaks, Poolasse kaks, Shotimaale üks, Shveitsi üks, N. Liitu kuus (hulgas lätlane Janis Klovans), USA-sse kaks, Singapuri üks ja Jugoslaaviasse seitse.

Haifa kongressist ei võtnud osa N. Liit ja teised kommunistlikud maad, nagu nad ei võtnud osa ka Haifa maleolümpiaadist. haifa kongressil oli siiski kaasas Jugoslaavia.

Kongress otsustas võtta uuesti liikmeks Lõuna-Aafrika, kes oli kaks aastat tagasi visatud liidust välja, kuna teda süüdistati rassidiskrimineerimises. Nüüd old need süüdistused kaotanud oma aluse. Selles küsimuses oli võibolla otsustavaks sammuks Rahvusvahelise Maleliidu esimehe, endise maailmameistri Max Euwe, pöördumine mõni aeg tagasi Lõuna-Aafrika peaministri Johannes Vorsteri poole, kes on ka innukas maletaja. Otsuse poolt andisid oma hääle 38 maad.

Kongress keeldus võtmast oma liikmeks Palestiina "Vvabastamisorganisatsiooni", kuna see ei ole riik.

Haifa kongressil mõisteti ka hukka see, et mõned FIDE liikmed võtsid osa peagu samaegselt toimuvast Tripoli meeskondade vahelistest võistlustest Liibüas, mis oli korraldatud selleks, et meelitada ära osavõtjaid Haifa ametlikelt meeskondade vahelistelt maailmameistrivõistlustelt. Hukkamõistmise poolt häältelas 26 ja selle vastu 16 maad, kuna viis maad ei hääletanud.

Haifa maleolümpiaadi võitis üle noatera USA 37 punktiga 52 võimalikust. See oli USA viies võit maleolümpiaadidel. Varem ta on võitnud 1931 Prahas, 1933 Filkestones Inglismaal, 1935 Varssavis ja 1937 Stockholmis. USA seekordses meeskonnas mängisid lauajärjekorras R. Byrne, L. Kavalek (emigreerunud Tshehhoslovakkiast), L. Evans, J. Tarjan ning varumeestena W. Lombardy ja K. Commons, kellest ainult Commons ei ole suurmeister.

Teisele kohale tuli Hollandi 36,5 ja kolmandale Inglismaa 35,5 punktiga.

Naiste võistkondade vahelised 7. maailmameistrivõistlused võitis Iisrael, kelle võistkonna kõik liikmed on N. Liidust emigreerunud, üleolevalt 17 punktiga 21 võimalikust. Teisele kohale tuli Inglismaa 11,5 ja kolmandale Hispaania samuti 11,5 punktiga.

Tripoli olümpiaadist pidi esilagsetel andmetel võtma osa üle 50 maa. Tegelikult võttis osa ainult 34 maad ja "Palestiina Vabastamisorganisatsioon". N. Liit ja teised kommunistlikud maad loobusid oma esilagsest kavatsusest osa võtta.

Võistluste käigust tilkus teateid väga ebakorrapäraselt. Ja kui ühe suure pressibüroo kirjasaatja kadus vaatepiirilt, ei tulnud sedagi. Tagantjärel on siiski võidud kindlaks teha, et võistlused võitis El Salvador 38,5 punktiga. Järgnesid Tuneesia 36 ja Pakistan 34,5 punktiga. Kaasas ei olnud ühtki suurmeistrit ja nii mõnedki osavõtjad ei tundnud võistluste tulles malekeilla kasutamist.

Seoses selle võistlusega otsustati asutada Aafrika Maleliit, mille ajutisse keskkomiteesse valiti Liibüa, Alzheeria, Gambia ja Keenia.

Ülerahvastumise oht on vähenemas

Maailma elanikkonna juurdekasv on viimastel aastetel vähenenud. 1970 kasvas Maa elanikond 69 miljoni võrra, nüüd on juurdekasv veel ainult 64 miljonit aastas. USA rahvastikueksپert Lester Brown väidab, et UNO pessimistlik prognoos kunagi ei täitu. Selle järgi pidavat maailma rahvastik 35 aasta jooksul kasvama kahekordseks, s.t. 8 miljardile.

Hiljutised näljahädad ennustavad hirmutaval kombel võimalikke suuri rahvastikukatastroofe, kui rahvastiku kasvamist ei pidurdata. Bangladeshis suri nelja aasta jooksul 800 000 inimest nälga. 1972 suri ühesainsas India osariigi sama palju inimesi — see oli aasta, mil N. Liit ostis USA-lt ära selle nisuülejäägi.

Tõsine oht on ka toidu hankimise võimaluste vähenemine. Kalasaak maailmameredel väheneb ülekalastamise tõttu. Põlupinna halvenemist on märgata mitmel pool roiskumise ja üleharimise tulemusena.

Rahvastiku juurdekasvu vähenemine näib olevat tingitud enam rahvastikupoliitikast kui katastroofilistest näljahädadest. Maailma rahvarikkaimas riigis Hiinas näib sündimus olevat langenud 32 lapselt 19 lapsele tuhande elaniku kohta. Ka mujal on mindud üle valkeperekonnale — näiteks Kuubas, Columbias, Tais ja Indoneesias.

Tööstusriikides on sündimus alanenud peamiselt seoses elustandardi tõusuga. Üks taolisi maid on Rootsi, kus sündimus on sama madalal kui 1930-nendatel aastatel, mil kardeti rahvuslikku ja rahvastikulist katastroofi. Sama on lugu teistes Euroopa riikides, isegi katoliku maades nagu Itaalia.

Mitmel pool — näiteks Indias — on raskusi perekonnaplaneerimisega.

Viimasel ajal on Indias katsutud mõjustada paljude lastega isasid, et nad laseksid end steriliseerida. Ühes osariigis ongi vastu võetud seadus, mille järgi steriliseeritakse kahe lapse isad.

USA-s on rahvastiku juurdekasv vähenenud, viimati oli see ainult 0,6% aastas. Toimub vähem abielumisi, rohkem naisi pühendub ainult tööle ja karjäärile.

Need on siiski ainult üldised tendentsid. Maailma rahvastiku juurdekasv jätkub — varasemast ainult aeglasemas tempos. Võtab aastaid, enne kui jõutakse olukorrani, mil see üldse peatub. Kõige varem toimub see kindlasti tööstusmaades.

Vana nimega selts elab

Vastupidiselt okupatsioonivõimude tavale organisatsioone timber ristida ja nende algust arvestada maa okupeerimisest, on pult teadusliik Emakeele Selts saanud loa mitte ainult säilitada ajaloolist nime, vaid ka märkida asutamisaastat iseseisvuse ajast, 1920.

Organisatsioon on teinud suurt tööd eesti keele uurimisel. Näiteks korraldati eelmisel tegevusaastal keelekonverents "J. V. Veski päev 1975", peeti 20 avalikku koosolekut, 8 keelepäeva, rahvaluulepäev, kus kokku esitati 83-e isiku poolt 104 ettekannet. Pidulikud ettekandekoosolekud peeti Paul Ariste 70. ja Harri Moora 75. sünnipäevade tähistamiseks.

Seltsi juures tegutseb ka kirjastussektsioon, antakse välja aastaraamatut ja keeleuurimuslikku teost "Kodumurre". Seltsi murdetoimkond korraldab murdeainestiku kogumise võistlusi. Möödunud aasta lõpul oli seltsil 290 liiget. Praegu on esimeheks prof. Kask.

Eesti Noorsoo Kasvatuse Seltsi tütarlastegümnaasiumi õpilased Tartust tähistasid esimese eestikeelse gümnaasiumi 70-aastast juubelit kokkutulekuga ka Torontos. Kunagisist juhatajaist olid kohal dr. Juhan Tork ja dir. Raudsepp abikaasaga ning õpetaja (ühtlasi viiulitäne) Helene Avarlaid. Teadustajaks oli Malle Laansoo. Poolsada kooliõde olid kogunenud kogu Kanadast ja USA-stki.

Stockholmi Algkooli jõulupidu ukse ees!

Pühapäeval, 12. detsembril kl. 13.00 toimub jälle Stockholmi Eesti Algkooli jõulupidu. Nagu tavaliselt leiab see aset Skanstulli Gümnaasiumi aulas (Bohusgatan 24–26, T-rongi peatus "Skanstull").

Nagu teada viimaste aastate koolipidude külastajatel, on jõulupeo lõbusaim osa alati olnud Ao Vaksi poolt kirjutatud ja lavastatud näidend. Näitejuht on korduvalt selgeks teinud, et kirjutamine koos lavastamisega on kahe kuu kestel väga raske pingutus, ja tühtipeale on kuulda olnud, et ta oma viimse näitemängu koolipeoks on kirjutanud.

Siiamaani on aga alati uued näidendid õigeks ajaks valminud. Niimoodi on see ka seekord. Jõulupeol tuleb nõnda etendamisele Ao Vaksi järjekordne näidend "Talve muinasjutt". See peaks olema ta 19. kaastöö kooliteatrile, kui oleme õigesti arvestanud. Loodetavasti tuleb kevadpeoks kahekümnes.

TALVE MUINASJUTU tegevus leiab aset "Tormide orus", mis on talve külmuses ja tuulte keerustes muutumas alna sünge-emaks. Oru elanikud leiavad varju oravate soojas koopas puuõõnsuses.

Siin saame tuttavaks mitmesuguste oru loomadega ja olenditega, kellest mõned meenutavad Walt Disney kujusid, teised aga karupoeg Puhhi. Puuõõnsuses tekib raske olukord, kui võõras võimutseja "Kuri-ätt" pessa tungib. "Kuriätt" katsub oma kurjuse abil orurahvast alla suruda, aga see tal siiski ei õnnestu, sest vangis olnud armas, hea ja ilus mõte pääsevad vangist ja võidavad kurjuse.

AUTOR ütleb et näidendi idee sai ta päevaseid lehti lugedes, mis kõnelesid ainult kurjadest nähtustest.

— Rõõvid, roimad, tagakiusamised ja sõjad — leheküg lehekülje järel! Elame nähtavasti maailmas, mis on põhiliselt kuri ja kus headel mõtetel on raske mõju avaldada ja õhkkonda muuta.

Siiski annab autor oma näidendis võimaluse vangis olnud mõtetele vabanemiseks ja levinemiseks.

NÄITLEJAD

Näidendis mängib ka teiste seas kaasa kolm juba kevadel Eesti Kooli lõpetanud poissi, nimelt Ivo, Teet ja Rein. Milleks siis see vajalik on? Ao ütleb, et tahes- tahtmata tekib järk-järgult kooli näitlejate juures generatsiooni vahetus, kui kandvate osade mängijad kooli lõpetavad. Tegelikult on ju koolil põhimõtteks, et kõik õpilased kunagi oma koolajal saaksid vähemalt ühes näidendis esineda.

Peaosad jäävad aga ikkagi paari-kolme aasta kaupa teatud teatriandega õpilaste vahel jagamiseks. Kui aga juhtub, et need kooli ühekorraga lõpetavad, võtab näitejuhil aasta või paar uue kaadri väljakoolitamiseks. Vahepeal on aga võimalus vanu koolivilistlasi näidenditesse kaasa tõmmata, mis ju ka soodustab omavahelise kontakti alalhoidmist endiste õpilaste vahel.

EESTI KEEL

Uusi peaosade mängijaid on viimaste aastate jooksul madalamatest klassidest ka üha raskem olnud leida, kuna noorte õpilaste eesti keele oskus kahtlemata on nõrgad väiksem kui mõned aastad tagasi. Noored peavad selletõttu oma keeleoskust kauem arendama kui varem, et nõutavale teatrikeele tasemele jõuda.

Eesti Koolis on see aga siiski veel võimalik, kuigi ümbruskonna mõju järjest suureneb ja raskendab meie omakultuuri säilitamist. Lastel on ju Eesti Koolis võimalus kuue aasta jooksul, iga päev ja igas tunnis (välja arvatud rootsi keele tunnis) eesti keelt harjutada nii passiivselt kui ka aktiivselt, mis ka kahtlemata annab tulemusi.

Peab sellepärast ütlema, et Eesti Kooli õpilased (Stockholmis ja Göteborgis) tõesti on eelistatud olukorras, kuna teisi sarnaseid koole siin maal ei ole.

KOOLITEATER

Kahtlemata tiivustab omalt poolt õpilasi ja arendab nende keeleoskust ja esinemisvõimet, mis tuleb nii koolile endale kui õpilastele kasuks. Meil on ju lasteraamatutest suur puudus.

Jutustused näidendi vormis ei saa neid muidugi asendada, aga nendest on kasu ja need on tõesti toredad. Ao ütleb:

— On tore ja praktiline "jutustada" igasuguste võimalike ja võimatute, kummaliste tegelastega, värvikate dekoratsioonidega ja kostüümidega, kauni tantsu ja muusikaga. Nii elustub jutustus näitelava unustamatuks elamuseks. Ja me saame saame kõik kaasa aidata, kaasa teha ja kaasa elada. Kõik väikesed ja suured tegelased, tublid abimehed ja hoolsad pealtvaatajad.

RAIVO RANDES

Puudusid Vene saatkonna vastuvõtult

SYDNEY (MEIE KODU) — Sydney's ilmuva Australia suurima tiraaziga ajaleht "The Sun-Herald" avaldas oma 7. novembri numbri esilehküljel artikli peaminister Fraseri poolt kokkukutsutud "välk koosolekust", et arutada Australia majandusliku olukorda. Artiklis mainitakse, et mitmed ministrid katkestasid oma jooksva tegevuse ning ruttasid koosolekule.

Ajakirjanikud spekuleerisid erakordset valitsuse nõupidamist seoses võimaliku Austraalia dollari devalveerimisega. Artikli lõpus aga kaalutleb "Sun-Heraldi" korrespondent Neil O'Reilly koosoleku ootamatut kokkukutsumist ja selle teatavat saladust, et selleks võis olla ka muid põhjusi.

Vene saatkond korraldas samal päeval Canberras vastuvõtu (arvatavasti oktoobri revolutsioon aąstapäeva tähistamiseks) kuid ükski valitsuseliige ei võtnud sellest osa. See põhjustas arvamisi, et Austraalia valitsus boikoteeris vastuvõttu, mida aga eitati. Kahjuks artikli autor ei märkinud, kas seda eitati Austraalia valitsuse või Vene saatkonna poolt.

NATO ülemjuhataja:

Venelastel on võimalik teostada välksõda läänes

Lääne juhtivate poliitikute ja sõjaväelaste murelikkus N. Liidu kiire relvastumise ja üldise läänele hädaohtliku maailmapoliitilise arengu pärast on kasvamas.

Nato ameeriklasest ülemjuhataja, kindral Alexander Haig, hoiatas hiljuti, et venelased on suutnud kontsentreerida Euroopasse nii suured jõud, et nendega on võimalik teostada välksõda lääne vastu. Ta ütles, et venelastel on nüüd vägede arvu suhtes ülekaal kaks ühe vastu, tankide suhtes kolm ühe vastu ja lennukite suhtes kaks ühe vastu.

Lääne-Saksamaa sotsiaaldemokraatlik liidukantsler Helmut Schmidt on saatnud hiljuti USA uueks presidendiks valitud Jimmy Carterile kogu läänemaailma nimel SOS-abipalve: Carter asugu juhtima lääne ühiseid pingutusi läänemaailma majandusliku kokkuvarisemise vältimiseks ja sõjalise jõu tugevndamiseks, enne kui on liig hilja.

Schmidt nõudis, et lääne juhtivad riigimehed peaksid töötama tihedalt koos, et ühtlustada Lääne-Euroopa, Põhja-Ameerika ja Jaapani majanduspoliitikat. Selle mõtte taga on kasvav mure selletõttu, et samaaegselt, kui lääne sõjalises kaitses on tulnud nähtavale hädaohtlikke puudusi majandusliku nõrkuse tõttu, areneb N. Liidu relvastumine "tohutu kiirusega", nagu Schmidt ütles oma jutuajamises kahele ameerika ajakirjanikule.

Schmidt on mures ka selletõttu, et lääne sõjalistes pingutustes domineerivad üha rohkem USA ja Lääne-Saksamaa. Teiste Nato riikide panus on jäänud suhteliselt aina väiksemaks. Schmidt peab seda arengut poliitiliselt hädaohtlikuks, kuna selle tagajärjel hakataske Euroopas kartma uuestitõusvat Saksamaad ja see nõrgendaks Euroopa ühtlust. Kuid just Euroopa ühendamist (kuigi see toimub aeglaselt) ja ühise strateegia loomist Natole (mis tal praegu puudub) peab Schmidt lääne elulisteks vajadusteks.

Praeguse arengu tõkestamiseks ja lääne kaitse tugevndamiseks on USA-s loodud "Praeguse hädaohu komitee", millega on ühinenud suur hulk tuntud poliitikuid, diplomaate ja sõjaväelasi. Selle liikmete hulgas on muuseas kolm endist Nato ülemjuhatajat (kindralid Ridgway, Lemnitzer ja Goodpaster), üks endine välisminister (Dean Rusk), üks endine CIA juhataja (Colby) kolm endist majandusministrit (Henry Fowler, Douglas Dillon ja John Connally), neli endist suursaadikut (Kohler, McGhee, Beam ja Luce) ning muuseas ka ametühingute keskorganisatsiooni AFL/CIO laekur Kirkland.

Selles eravõisilises komitees leidub esindajaid mõlematest USA erakondadest. Komitee poolt hiljuti korraldatud pressikonverentsil esinesid selle esindajatena endine välisministri abi Eugene Rostow ning endine laevastikuminister Paul Nitze, kes oli Salt-läbirääkimiste alguses USA delegatsiooni juhiks. Mõlemad nõudsid pressikonverentsil, et USA peab nii ise tugevasti tõhustama oma riigikaitset kui ka mõjutama oma liitlasi selleks, et nad tõstaksid oma suhtelist panust.

"Praeguse hädaohu komitee" poolt seletati, et USA-s on riigikaitse suhteline osatähtsus riigi eelarvest väiksem kui kunagi 25 viimase aasta jooksul, kuid seda tuleb tõsta. Nitz ütles, et kui praegu kulutatakse riigikaitseks 114 miljardit dollarit aastas, siis seda summat tuleks tõsta nelja protsendi võrra.

Rostow kinnitas küsimustele vastates omalt poolt, et lääne julgeolek on küll veel praegu küllaldaselt kindlustatud, kuid arengu tendents on hädaohtlik. Ta hoiatas ka illusoorse pingelõdvendamise eest.

USA ongi hiljuti teatanud, et ta tugevndab tunduvalt oma õhujõude Lääne-Euroopas. Nii tuuakse Lääne-Euroopasse 84 uut hävitajat. Lääne-Saksamaale tuuakse ameerikaste õhujõudude baasidesse esimesed F-15 Eagle hävitajad ja Inglismaale senistele juure F-111 hävitajapommitajaid.

Ameerikaste kõige uuemat hävitajat F-15 tuuakse Lääne-Saksamaale 72 tükki. "F-15 annab Natole õhukaitsevõime, mis on suurem kui kõige moodsamatel Varssavi liidu lennukitel", öeldi ameerikaste teadaandes.

Need tugevndamised on suuremad kui ühedki teised, mida Ameerikaseid on teinud Lääne-Euroopas pärast aastat 1968. "Nad on kooskõlas kongressi eeskirjaga suurendada USA lahinguvõimet Euroopas ja on eriti tähtsad Nato vastas olevate Varssavi liidu jõudude hiljutiste tugevndamiste valguses", öeldi USA kaitseministeeriumi teadaandes. Need jõudude juurestoomised suurendavad umbes 3.000 mehe võrra USA Euroopas olevaid sõjajõude. Nende koguarv tõuseb nüüd 365.000-le.

N. Liidul on Euroopas ja Hiina vastasel iiril umbes 4.000 hävitajat ja kerget pommilennukit ning 1.000 luure- ja elektrooniliste segamisseadmetega varustatud lennukit. Kõige moodsamad lennukid on paigutatud Nato vastasele rindele ja vanemad saadetud Hiina piirile.

Stalini lemmik Lõsenko surnud

Väike sõnum Izvestijas kuulutas Stalini-aegse "bioloogi" Trofim Lõsenko surmast. Lõsenko on kahjustanud nõukogude teadust nii kodumaal kui välismaal rohkem kui ükski teine venelane. Ta oli nõukogude bioloogias sinuvalitsejaks 25 aastat ja tema tõttu vangistati ning sai surma palju tõsiseid nõukogude teadlasi.

Lõsenko väitis, et — vastupidi kogu maailmas omaksvõetud teaduslikule põhimõttele — organismid võivad pärandada omandatud omadusi. Ühtlasi eitas Lõsenko geenide olemasolu ja kogu pärivusliikku protsessi. Ainult miljöö võis mõjutada arengut looduses.

Stalini pooleholu saavutas Lõsenko võttega — asetada vastamisi "kodanlik" ja iganenud teadus tema enda "sotsialistlike" teooriatega. ta Löi Stalini heakskiitmisel nn. uue bioloogia, mida hakati õpetama nõukogude koolides. Et Lõsenko teooriate põhjal katsetatud viljade aretusmeetodid ebaõnnestusid, see ei vähendanud uurija aupaistet. Lõsenko vastased kuulutati rahvavaenlasteks, osa neist likvideeriti.

Isikukulduse kõige ägedamatel aastatel 1948—52 oli ka Lõsenko kuulsus ja võim oma tipul. Temale pühendati laule ja ausambaid, ta jüngrid vallutasid peagu kõik õppetoolid bioloogias.

Samal ajal katsetas ta taimede muutmisega: nisust pidi saama rukis, kapsast raps jne. Siberis katsuti külida talivilja. Kesk-Aasias suhkrupeete — kõik katsed lõppesid nurjumisega.

Järelõitsengu elas Lõsenkokultus üle Hrushtshovi ajal. Viimane oli imponeeritud Lõsenko teooriatest ja kiitis teda avalikult peetud kõnes 1962. Hrushtshovi langemine tegi lõpu ka Lõsenko karjäärile.

Hrushtshovi langemise üheks põhjuseks oli Lõsenko nõuannete järgi teostatud uutele aladele maisi külvi ebaõnnestumine.

1964-ndast aastast surmani oli Lõsenko silmapaistmatu ametnik Moskva uurimisinstituudis, ta jäi ka edaspidi Nõukogude teaduste akadeemia liikmeks. Pärast Lõsenko langust ei õpetatud vene koolides kogu aasta jooksul bioloogiat — kõik bioloogia õpikud tulid ümber kirjutada.

Läänes viibiva vene bioloogi Medvedjevi meelest oli Lõsenko sharlatan, kes igas muulaadses ühiskonnas oleks jäänud põrunud aruga katsetajaks.

Eesti lõikuspüha Belgias

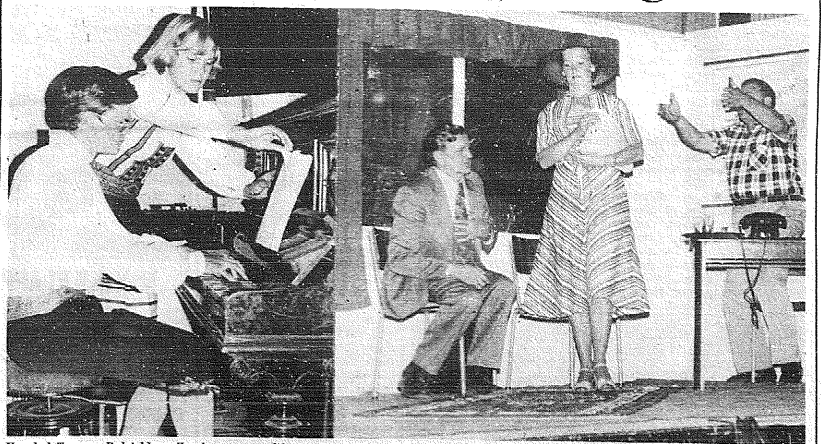

Vasakul Toomas Pulst klaveril esinemas, noodilehti pöörab Maie Pulst. Paremal lavastseen Jaan Purga "Uuest naabrist" — Karge (Johannes Küngas), Leppik (Luule Küngas), Ramm (Edgar Pent). (Foto R. LAEV).

Eesti Selts Belgias korraldas laupäeval 16. oktoobril Liegeis Rue Lambert Le Begué kirikus lõikuspüha jumalateenistuse. Teenis praost Toomas Põld, lauluga kaunistas jumalateenistust Linda Michel.

Hiljem järgnes kiriku seltskonnaruumis eeskavaga pidu. Segakoor "Leelo" Villu Laidsaare juhatusel esines, kandes muuhulgas ette ka Roman Toi "Mängumehe". Klaveril saatis Toomas Pulst, kes esitas hiljem kaks soolopala.

Õhtu meeldejäävamas osas esitasid Kõln-Porzi asjaarmastajate näitetrupi liikmed Jaan Purga algupärandi "Uus naabur", mis oli varem esitatud Kõlnis.

Eeskava alguses võttis sõna skanditegelane ja Raamatuaasta juht Herbert Michelson, andes ülevaate praegusest maailmapoliitilisest ohukorrast ja pööudutades eestlaste toimunud ja toimuvaid üritusi, lootes muuseas, et Raamatuaasta ja tulev Noorteaasta aitab kaasa ka kirjanduse leviku laiendamiseks.

Koosvõibimine lõppes seltskondliku osaga. (EPL/RAOUL LAEV)

Varajane külm kahjustas kartulipõlde

Eestisse saabunud varajane külm on üsna tugevalt kahjustanud ka kolhoose. Tööjõu puudusel ja vähese tõõtasu tõttu jäid kohati üsna suured kartulipõllud koristamata. Märgitakse, et kolhoosides ei tahetud maksta küllaldast tõõtasu, mis linnades; ja küladest oleks meelitanud vanemaid inimesi koristamistöödele.

Külmade saabumisel tõsteti seda kiires korras küll enamvähem vastuvõetavaks, kuid siis oli olnud juba hilja.

Külm oli pinnase muutnud kõvaks. Nii kõneleb informatsioon Kesk-Eestist. Samuti jäi koristamata osa aedviljast. Kolhooside juhid lootsid külma taganemisele, kuid seda ei juhtunud. Praegu on maapind juba külmunud.

Et ka kevad oli külm, siis jäädi külvidega hiljemaks või niilines külvatule ja istutatule normaalne kasvuhoog. See jättis omakorda sügisel koristamise hiljemaks, mis nüüd varajase külma tõttu osa saagist jättis külma kätte, kus see riknes.

• Spordikroonika

Pisut jalgpallijuttu

Jalgpallihooaeg Nõuk. Eestis lõpetati plaanikohaselt oktoobris. Selgitati meistrid ja karikavõitja. Esilliiga (iseseisvusaegne liiduklass) võitis Tallinna Dvigatel, järgnesid Narva Baltika ja Tallinna Norma. Veel võistlesid esiliigas Kopli Dünamo, Tartu Remonditehas, Pärnu Kalev, Kohtla-Järve Keemik, Aseri SK, Tallinna Tempo, Sillamäe Kalev, Tallinna Tekstiil ja Kohtla-Järve RBT (raudbetoonitehas).

Teises liigas olid järgmised meeskonnad: Estonia kaevandus, Tartu Kontrollaparaaditehas, Narva Energeetik, Narva Energoremont, Tallinna Autobussipark, Aseri SK teine meeskond, Tallinna Metallist, Tallinna Masinatehas, Valga Lokomotiiv, Sirgala Kaevandus, Kohtla-Järve EPT, Türi Metsakombinaat.

Kolmanda liiga finaalturniirile Viljandis kvalifitseerisid Viljandi Jõud, Kohtla-Järve Autoveod, Narva Energia (kolmas "energiline" meeskond Narvast), ja Kehra TPK. Esimesed kaks tõusid teise liigasse. Tulnuks nüüd Narva Energia teise liigasse, olnuks tuleval hooajal koguni kolm "energilist" meeskonda Narvast teise liiga koosseisus!

Karikasarjas pääsesid esmakordselt Eesti jalgpalliajaloos finaali kaks meeskonda väljaspool Tallinna. Need olid Narva Baltika ja Aseri keraamikatehase spordiklubi. Finaal toimus Tallinna Kadrioru staadionil ja seda tuli vaatama tuhat "jalgpallihaiget", kuigi Tallinn ei olnud finaalis esindatud. Võitis Aseri 2:0. Spordilehe "asjatundja".

Aksel Lemmats kirjutas matshi kommentaaris, et kolliikiprid Filatov ja Samodugin tõrjusid mehiselt. Vabas Eestis kutsusime "kolikiprit" (inglise keeles "goalkeeper") lihtsalt väravavahiks. Samuti ei olnud meil enam "pekke", "halvpekke" ja tormajaid — need olid asendatud kaitsjatega, poolkaitsjatega ja eduriviga.

Võib-olla on lugejal üsna huvitav pilku heita võitjate koosseisudele. Esiliiga meister Tallinna Dvigatel: V. Volkov, D. Utshajev, J. Tshelnokov, R. Fatehhov, J. Nikolski, S. Vassilets, O. Timofejev, B. Boronin, L. Gussev, S. Malinin, V. Jablokov, V. Vorobjov, V. Smõslov, G. Kamalov ja V. Jegorov. Viimane on treener.

Bernhard Rein In memoriam

Eskiilstunast tuli kurb sõnum: Bernhard Rein suri seal ootamatult. Kümne päeva pärast oleks ta saanud 79-aastaseks.

Bernhard Rein elas paguluses valkselt, ilma et oleks kuskil eestlaste organisatsioonides juhtivale kohale püüdnud. Ta oli tagasihoidlik ja võttis lagiikmit vastu oma maapao-aastase. Armult osavõtt brüdnidhtmest nii väikese vahelduse mõttu nii igapäevaasesse elu.

B. Reini jäid lehama peale ahikaasa ja lähemate sugulaised siin paguluses «Sibiran» sportlasi, eriti neid, kellel oli sidemeid jalgpalliga. Oli ju B. Rein tuntud sportlaskonnas nii "Pärnu", kellena ta oli v.s. Spordi samuti mitmel korral Eesti rahvusmeeskonna populaarsemaks lapsen.

B. Rein oli läbinisti Tallinna mees. Ta sündis 19. novembril 1897. Hakkas õiga noorelt jalgpalli mängima ja pääsis varsti v.s. Spordi esimesse meeskonda. Spordi sinivalges särgis läbi B. Rein viis korda Eesti meistriks (1921, 1922, 1924, 1925 ja 1927).

1928 sai kuuenda meistritiitli Tallinna jalgpallikihulu värvides. 1922 kuni 1932 esines B. Rein 27 korda rahvusmeeskonnas. Ta oli väga korralik ja teadlik keskpoolkaitsja, andes järjest juhtivaid nõuandeid kaasmängijatele. Olen teda mituküimmend korda mängimas nähnud, kuid mäletan vaevalt, et tema vastu oleks kohtunik määranud vaba- või karistuslöögi. B. Rein oli "puhas" mängija, kes kunagi ei tooruisenud ega rakendanud jõulisi võtteid mängus.

B. Rein töötas hulk aastaid Linna gaasi- ja veevärgi arveosakonna juhatajana. Iseseisvuse viimastel aastatel tegutses jalgpallitreenerina oma ameti kõrval. B. Reini kaasaegsetest on vist Arnold Pihlak ja Raimund Põder vabas maailmas.

B. Rein oli alati rahuarmastaja inimene. Peaks nüüd igavene puhkamine vööras mullas andma talle ka tõelist rahu.

GEORG PÄRNPUU

• Pressi-tsitaate

RAHUTUS ASUMAADES

Seoses Ida-Saksamaalt väljasaadetud protestilaulja Wolf Biermanni saatusega ja teiste ida-saksa kirjanike tagakiusamisega selgitab Lars Gustafsson 2'Expressenis" sündmuste tagapõhja:

"Viimaste nädalate sündmused Ida-Saksamaa kirjanduselus moodustavad peagu ainulaadse sarja külmi dushe. Suure vaevaga naabermaades ülesehitatud goodwill hävitatakse paari pimeda sügisenädala jooksul. Suveräänne rilk murrab oma kodanikule antud luba, nagu oleks ta mõni kolmanda järgu pruugitud autodemüüja. Arvatavasti üks suuremaid Ida-Saksamaa poeete sunnitakse isolatsiooni ja vaikusesse, kuna ta on kujutanud ida-saksa nooruse olukorda.

Kui Ida-Saksamaa oleks tõepoolest suveräänne rilk, vaevalt see toimuks nii rumalasti. Viimaste nädalate võitluse taga kirjanduslike ketserite vastu kummitab N. Liidu vari. Kõik kirjanikud kahtlevad asjaoludes, milles nad ei tohi kahelda: H. Liidu koloniaalvõimus.

N. Liidu asumaad on just nüüd rahutud. Poolas toimub peagu pidev tööliste streik. Tööstuse produktsioon langeb mujal. Jugoslaavia võitleb sangarlikult diplomaatilikul rindel, et püsida iseseisvana. Lääne-Euroopa komparteid ei kuula sõna. Ida-Euroopa haritlasi ei saa enam nii kergesti ära hirmutada."

Milleks valeteated?

küsib Vaba Eesti Sõna seoses Gustav Ernesaksa külaskäiguga New Yorki ja ütleb siis:

Viimasel ajal on eesti ajakirjanduses teistes maades ilmunud ebaõigeid ja kontrollimata teateid seoses NY Eesti Meeskooriga ja Ernesaksa külaskäiguga New Yorki, kusjuures isegi on vihjatud, nagu oleks VES jätnud informeerimata lugejaskonda olulisest.

Kanadast levitatud kontrollimata teated on asju valgustanud vääriti. NY Eesti Meeskoori esimehe vahetusel pole, näiteks, mitte pisematki ühist valeteadetega, mis levitatud. Pole olnud mitte mingeid "suuri lainetusi" ei enne ega pärast ega eestlaste "lõhenemisi".

USA eestlaspere on liiga tasaakaulukas selleks, et lasta end levitatud valeteatelest viia tülitsemiste teedele, mida mõni kirjasaatja näib otsekui õhutavat.

Ebaõige oli ka teade, nagu oleks tulnud meeskoorile protesti- või järelepärimiskirju. Pärast sellekohase "uudise" ilmumist ühelt N.Y. kirjasaatjalt võis meeskoori esimees kinnitada, et selles küsimuses pole tulnud ainustki kirja ei esimehele ega juhatusliikmetele.

— — —

Uusi Lõuna-Rootsi EM aktsionäre

Lisaks varematele on A/S Lõuna-Rootsi Eesti Maja aktsiaid ostnud uute juurdetuljatena või suurendanud oma aktsiate arvu senised aktsionärid:

Aime Aarelo Göteborg, Jaak Akker Uppsala, Leida Aring Lund, Lii Katrin Boström Älvsjö, Edmond Eiller Karlskoga, Toivo Ennok Göteborg, A. Grauen Sundbyberg, Heino Hallis Järfälla, Leida Jürrisson Malmö, Herman Kann Farsta, Mark Karell Nyköping, Alma Kirik Stockholm, Benno Koppel Ronneby, Hans Krönström Enskede.

Helga Marie Lilleste Mölndal, Eduard Lipp Storfors, Otto Mullas Göteborg, Annika Mõttus Bjärred, Henn Mõttus Bjärred, Kerstin Mõttus Bjärred, Kristina Mõttus Bjärred, Linda Mägi Hisings Backa, Maria Ots Göteborg, Olaf Pajusoo Vällingby, Aleksander Pals Johanneshov.

Erika Pals Johanneshov, Artur Pauska Borås, Rein Pousepp Järfälla, Alex. Parwel Solna, Tamara Pölder Göteborg, Arvid Randes Forserum, Raivo Raudmaa Halmstad, Selma Raudmets Landskrona, Otto Reinson Tyresö, Felix Salme Västerhaninge, Theodor Schönberg Backe, Veera Selvet Solna, Mirailda Svensson Borås, Helene Talts Göteborg.

Ardo Tamm Helsingborg, Aino Tamvelius Göteborg, Heitti Teder Bjärred, Luule Maria Teder Bjärred, Tiiu Teder Bjärred, Villi Teiwik Linköping, Aliide Marie Vihtma Södertälje ja Endel Väin Stockholm.

Organisatsioonid: Helsingborgi Eesti Naisring Viken, Korp! Rotalia Stockholm ja Tallinna Lipkond Göteborg.

Astuge osanikuks Lõuna-Rootsi ja Taani eestlaste rahvusliikule ühiskodule Lundis, omandades selle aktsiaid ning kindlustades seeläbi käimasolevaid Eesti Maja ümberehitustöid. Aktsia hinnaks on koos asjaajamise kuludega 110:-, tasudes seda sissemaksuga A/B Lõuna-Rootsi Eesti Maja postgirosse nr. 16 01 10-3, märkides kaardile oma nime, kodakondsuse, asukoha ja aadressi (EPL/OV).

— — —

Ülo Koger, ITT suurfirma vastutav insener, tähistas oma 50-aastast sünnipäeva.

Evi Ainola laulatati Baltimores Robert Zagurskyga. Mölemad töötavad teadlastena Marylandi ülikoolis.

Bergman Saksamaal

MÜNCHEN (EPL) — Maailmakuulus rezhissöör Ingmar Bergman elab septembrist alates Münchenis. Baieri peslinna nooblimas linnaosas Bogenhausenis, Herzogi-pargi lähedal üüris Bergman Tituriel-Strasses luksusliku korteri. Teatavasti on Tituriel Graali-rüütli kuju Wagneri ooperis "Parsifal". Baierlased ei pea Bergmanit küll mingiks püha missioonil rüütliks, küll aga on võlur hesalu-kuningriigist siia palju elevust toonud.

Televisioonis oli laudkonnavaidlusi ja intervjuusid Bergmaniga, kinodes jooksob tema filmide sari kuudeviisi väljamüüdud saalidele. Televisioon näitas ka saksa keelde sünkroniseeritud abielu-draama sarja "Stseene ühest abielust" Liv Ullmaniga peaosas.

Selle mõjul hakkasid õhtuleht avaldama abieluprobleemide veergusid, kus diskuteeritakse asju, millest "avalikult ei räägita". Bergmani esimene muusikafilm. Mozarti "Võluflöödt" võeti samuti juubeldusega vastu. Avalikka ärritust vihkav Bergman oli preemjäärti läkkikult koos abikaasa Ingridiga. Muidu on ta esinemista ja intervjuude suhtes väga tagasihoidlik, eriti pärast seda, kui ta alustas oma filmirõõt Bavaria Filmilinnas asutjeedes. Kuna Bergmanil ei ole salajast telefoninumbrit, helistas EPL-reporter ühel päeval tema koju ja rääkis ahikaasaga. Lakke olemisega Ingrid Bergman juhatas, et pärast filmimise algust on mõlemad küll kõllakutsed ja kokkusaamised ära tõstnud. "Normaalsed inimesed oleme alles jaanuaris, kui filmimine läbi". Ühes televisioonintervjuus ütles Bergman, et 50 protsenti tema filmitööst on tema praeguse naisele tehe.

Ingrid Bergman on nimelt ainuke inimene, kes filmirezhissöörl käsitsi kirjutatud manuskripte on võimeline lugema ja puhtaks kirjutama. Ta on oma mehele ka nõuandjaks, raamatupidajaks ja kerberuseks, kes viisakalt filmigeenluse kodurahu eest hoolitseb. Õhtuti vaatab Bergman tavaliselt televisiooni, külastab mõnda teatrietendust või valmistub ette järgmise päeva filmimiseks.

Ühes jutuajamises Frankfurt am Mainis, kus talle üle anti käesoleva aasta Goethe nim. kultuuri-auhind, ütles ta, et asumine Müncheni oli nagu "improvisatsioon". Ta ütles, et ta tundis hirmu, aga et kõik on paremini läinud kui arvas.

Bergman on niivõrd stimuleeritud, et lavastab veebruaris Strindbergi "Unelmamängu". Selle juhataja on Kurt Meisel, kes omal ajal mängis noort võrgutajat filmis "Kuldne linn", kus peaosa oli Kristina Söderbaumil.

Pealkirja all "Staarid filmivad salaja" kirjutab Müncheni Tageszeitung, et Bergman filmimise ajal reportereid vastu ei võta. Igasugune külastamine on ateljeedes keelatud. Bergman filmib mitmes ateljees korraga. Tema uus oopus "Ussimuna" käsitleb Hitleri nurjunud mässukatset 1923. Käsikirja kirjutas ta veel Rootsis ja see põhineb tema enda noorpõlve elamustele koolipoisina Saksamaad külastades.

Peaosaliste hulgas on tema vanad tuntud staarid Liv Ullman ja Max von Sydow. Ameerikast pidi kohale tulema "Inspektor Colombo" kehastaja Peter Falk, ent koobus latkilke probleemide tõttu peraskonnas. Bergman angažeeris samuti televisioonisarjast tuntud Minlase "Kung-Fu" kehastaja David Carradine. Viimane esineb filmis 35-aastase Abel Rosenbergina, kes on sündinud Philadelphias, kelle vanemad aga pärinevad Riiast.

Filmi Abel külastab Berliini ja kõneleb oma esimeses stseenis pealinna politseiniku "Goldfingeri" peaosalise Gert Fröberg. Filmi viimses stseenis kohtab noor ameerika juut jällegi pakso politseinikku, kes temale kinnitab, et "Hitleri ja tema 'Bande' mässukatse haledasti nurjus tänu saksa demokraatia tugevusele". Ent bergmanlik roonia!

Filmi tegevus sünnibki Berliinis ja kujutab ühe nädala sündmusi novembris 1923. Müncheni ateljees on üles ehitatud isegi Brandenburger Tor. Selle ees lubas Bergman ennast ja oma peaosalisi Baieri televisioonil poolt filmida.

Ateljee ustele on ta aga lasknud teha uued lukud, et keegi kutsumata külaline sisse ei pääseks. Oma filmi jaoks on Bergman palganud 1000 statisti. Umbes 600 inimest töötavad filmimise juures. Rootsi filmirezhissöörl uue filmi teemaks on juudi armastaja-paar saksa inflatsiooni ajal ja Hitleri mässukatse ettevalmistus Münchenis. Käsikirjas on autor ära seletanud ka pealkirja "Ussimuna" mõtte:" (s.t. natsionaalsotsialismi alged) on nagu ussimuna, läbi õhukese kesta võib juba valmivat reptiili näha." Tema lojaalsed ja tõõst innustunud näitlejad elnetavad isegi filmimise ajal lukustatud uste taga.

KARIN SAARSEN

1924 Eesti meistri V.S. Spordi meeskonna mängijaid. Vasakult E. Einman, E. Teiman, R. Tipner, abiesimees V. Prii, meesk. kapten võiidupärjaga B. Rein, E. Klaos ja R. Jürisson.

Alfred J. Anderson 75

Novembrikuu 22. päeval tähistas USA-s oma 75. sünnipäeva eesti ühiskondlikes algatustes ja kätmasolevas vabadusvõitluses kogu aeg kaasa töötanud ÜEK Keskkõukogu esimees ja ERKÜ Esinduskogude liige Alfred J. Anderson, pärit Viljandimaalt, Vana-Suislepast, kus ta sündis talupidaja pojana.

Lõpetas Viljandis kommertsgümnaasiumi, võttis osa õppursõdurina Vabadussõjast ja lõpetas Tartu Ülikooli õigusteadlasena. Kutsuti 1928 Tallinna P. K. Estonia sekretäriks, kus tema ülesandeks oli piimaühingute majandusliku tegevuse jälgimine ja selles vajalike parandusettepanekute tegemine. 1934—1936 oli Alfred J. Anderson Piimaühingute Liidu ja Võiekspordi prokuristiks. 1937 läks Lihaekspordi teenistusse direktorina ja oli samaaegselt Eesti Rahvapanga nõukogu ja Börsikomitee juhatusliige, "Baltic Times"i" kaasväljaandja jne.

Punavägede sissetungi eest põgenes A. J. Anderson ahikaasa ja omastega Saksamaale, kus nüüdne juubilar oli Briti tsooni eestlaste keskesinduse üks asutajaid, kuulus Balti Nõuandva Kogu Eesti Vanematekogusse, oli Oldenburgis Eesti Rahvuskomitee juhatusliige ja esimees, abistas vangilaagrist vabanenud eesti sõjamehi laagreisse paigutada ja haavatuid dp-haiglaisse saata jne.

Asus 1949 New Yorki, kust 1951 siirdus EA Komitee eksekutiivsekretäriks. Töötab seal tänaseni. Tema loodud sidemeiga on EAK saanud märkimisväärsete toetussummade osaliseks ameeriklaste poolt. Eesti vabastamisvõitluse alal on ta kuulunud ja kuulub ERKÜ Esinduskogude koosseisu.

Alfred J. Anderson

Ta on ka algusest peale kuulunud Rootsi eestlaskonna esindajana ÜE Keskkõukogu täiskogu ja selle juhatuse koosseisu, andes ka selles kõrgelthinnatud panuse, eriti majandusliikul alal ja aastaid esimehena. Ta tegutses kaasa suunavalt Ülemaailmse Balti Maailmanõukogu organiseerimisel kuni selle tööle rakendumiseni. See koostöö on ülemaailmses ulatuses annud palju Balti vabariikide vabastamisvõitluses astutud sammude ühtlustamiseks ja oluliste poliitiliste sidemete loomiseks. (VES).

Boråsi laulutrupp

Boråsi eesti laulutrupp. Esireas keskel trupi juhataja Johannes Rõmmel. (Foto Aivo Aas)

BORÅS (EPL) — Boråsi eestlaskonna poolt loodi kohe paguluse algusel siinsesse tekstiillinna laulukoor, segakoor, mis tegutses paarkümmend aastat.

Erilist aktiivsust osutas koor, kui juhatajaks oli Eero Tarjus. Pärast tema lahkumist Göteborgi Eesti Algkooli juhataja kohale algas Boråsi laulukoori lagunemine ja lõpuks lakkas tegevus koguni.

Kuna aga laulukoori järele oli vajadus, siis asutas Johannes Rõmmel Boråsi eesti laulutrupi, milline on tegutsenud viimastel aastatel Joh. Rõmmeli juhatusel aktiivselt ja on esinenud adukalt Boråsi eestlaskonna üritustel.

Laulutrupi juhataja ja juhatus näeksid meeleldi, et trupp suureneks. Seepärast on kõik lauluhuvilised Boråsis teretulnud Boråsi eesti laulutruppi!

• Leinateated

†

Head sõpra ja kaasmaalast

Oskar Hint'i

Sünd. 11/3 1901
Surn. Nov. 1976

mälestavad perekonnad

E. HEINING
V. KASK
E. KURBA
A. KUUTMAN
E. ÕHR

OSKAR PALM

†

Oma liiget

Oskar Hint'i

mälestab kurbuses

ESKILSTUNA EESTI PENSIONÄRIDE ÜHING

†

Õnnetu surma läbi lahkunud kallis abikaasa ja isa

Hardo Vasila

Sünd. 20/5 1929
Surn. 23/11 1976 Torontos

Sügavas leinas

KOIDU
MIHKEL, ANDRUS
HENRIK, MARKUS

†

Armast venda ja sugulast

Johannes Elmar Nurk'a

Sünd. 16/4 1910
Surn. 23/11 1976

leinavad kurbuses

MARIE
IDA
MAIMU
VÄLLID
perekondadega Eestis

†

Kallist sugulast

Bernhard Rein'u

mälestavad leinas

TIIU ja TOOMAS

– – –

Puhka rahus!

Meie armast

Andrei Soonik'ut

mälestavad tema VII surmaaastapäeval 2 detsembril

MARIE ja ELVE

– – –

Muld mäles turi ei mata!

Laulupidu. . .

Alg. lk. 1

Peet — esimees, Linda Mäehans — liige.

Pidutoimkond: Jaan Sovioja — esimees, Valve Zachrisson — liige.

Muusikatoimkond: Eero Tarjus — esimees, Harry Truus — liige.

Tehniline toimk.: Aho Rebas — esimees, Andres Merelaid — liige.

Rahvatantsu toimkond: Eugenia Ojasoo — esimees, Reet ja Harri Veideman — liikmed.

Teater: Helju Broberg — esimees, Heino Evert — liige.

Näituse toimkond: Elmire Kägi — esimees, Robert Rebas ja Karin Aasma — liikmed.

Kirikukontsert — Vello Piirsalu.

Noorte toimkond: Urmas Merelaid — esimees, Raivo Heinsoo ja Leena Ohakas — liikmed.

– – –

Venelaste . . .

Alg. lk. 1

mõlemad suurvõimud uurimusi selles suunas. Sihiks on kasutada näiteks impulsse, mis kestavad ainult 20 miljondiku sekundit, aga omavad jõu, mis vastab 200 miljardile vatile. Suurvõim, kes esimesena saab taolist kiirt kasutada, omab suure edumaa teise üle.

Satelliitide hävitamist pole Pentagoni poolt seni avalikuks tehtud, kuigi see tõiselt ohustab 1972 sõlmitud relvastumise kokkulepet. Käsil on uue kokkuleppe sõlmimine ja selletõttu eitab USA sõjaminister, et venelased oleksid kasutanud laserkiiri. Ta ajab süü kuskil venemaal plahvatanud loodusliikle gaasile. Tegelikult oli kiire tugevus 10—10 000 korda tugevam kui loodusliku gaasi puhul.

USA otsib praegu vastusbinõusid oma stacellitide kaitsmiseks. Kavatsetakse maailmaruumi saata terve lasevastik nn. musti satelliite. Need on nii väikesed, et venelased neid ei leia, pealegi on neid palju.

Kõige tähtsam USA plaan on maailmaruumisõiduki ehitamine, mis peaks valmima a. 1879. sõiduk omab pardal satelliitide parandamise instrumente ja vahendeid. see võib alla transporteerida tarvitamiskõlbmatuid. Sõidukil on kaks tohutut kätt, millega ta võib kaasa võtta ka terve vene maailmaruumijaama.

1974—75 saatsid venelased üles ligi 200 satelliiti, ameeriklased ainult umbes 50. Laseriuurimise alal arvatakse ameeriklased olevat ees.

USA poliitikud, uurijad ja sõjaväelased on raskete probleemide ees. Igasugune taoline uurimistöö neelab tohutuid summasid, mida oleks mujal hädasti vaja. Aga teiselpoolt on selge, et venelased ei tohi sel alal ameeriklastest mööda minna. Üks USA uurijatest ütleb: "Me peame venelasi hoiatama, nad on läinud kardetavale teele."

Ei ole teada, kui kangele ameeriklased ise kavatsevad minna samal teel. Oarvatavasti vähemalt sama kangele kui venelased.

†

Armast sõpra

Johannes Elmar Nurk'a

mälestavad kurbuses

LEMBIT PÕLLU
JOH. MERTSINA
JAAN KIVI
JAAN REINO
ADRIAN KRUUS
perekondadega
LUISE KOPPEL
JOOSEP PRUUN

Göteborg . . .

Alg. lk. 1

Et "Lemmikud" laulutrupina on võitnud endale suure populaarsuse, seda kinnitas veenvalt nende seekordne esinemine. Aga et nad on suutelised ka distsiplineerituilt tantsima, selleski pidime veenduma. Neil tüdrukut — Linda Peet, Maritta Idavain, Eha Lillepärg ja Leena Holmström — esitasid koos laulumeestega "Uhke postipoisi", mille oli Arnold Sirkeli kavandi kohaselt Reet Sassian tantsuks seadnud. Originaalsed tantsuasammud ja särav-meeldiv esinemine!

Sopran Maimu Mardi-Bang Kopenhaagenist tõi revüüöhtule rohkesti kawnist külakosti.

Hea kuplee on selline, mis mõjub nii, nagu lõõks kegi haamriga otse naelapea pihta. Seda kunst tunneb Peeter Koger. Ta oli meisterdanud ja värsivormi seadnud "kõveraid" päevasündmusi, mis tema enda esituses kiskus saalis istujad kaasa, nii et saal rõkkas naerust. Ta oli tõepoolest väärt seda aplausi.

Sõnalises osas esitasid Jüri Hansen, Arnold Sirkel, Helmut Laanemets, Maimu Sooaru ja Rosalind Allese kaks sketshi — ühe seesuguse, kus viinahaige kingsepp Kapral (A. Sirkel) on eksinud uksega ja sattunud kuhugi ametasutuse, kust lõpuks kurja ametniku (Jüri Hansen) käest päästab teda tema hästileitud idee.

Teine sketsh näitaas, kuidas rikas aga aastates daam (R. Allese) võrgutab elumeest (H. Laanemets). See õnnestub aga ainult nii kaua, kui kerkib esile õõmblejast konkurent (M. Sooaru). No siis pole enam muud, kui otsida uut "päikest ja kevadet".

Hea mäng teenis selle tunnustuse, mida publik esinejaile andis.

Revüüle tehti lõpp hoogsa polkaga, mille Rein Lepik oma suure löötsapilliga esile manas. Kogu revüüpere keerutas temperamentselt üle lava. Lõbus ja mitmekesine kava, millele kaasnes saalitäis naeru, oli seega lõpuni sooritatud. Kritiitisemad pidulised arvasid, et mõne etteaste juures oleks soovinud tõsisemat ettevalmistust ja rohkem süvenemist.

Revüü oli lavale seadnud Arnold Sirkel. Tema vaimistatud oli ka tore dekoratsioon, domineerivalt hõbedane, ainult kuuketas oli kollane. Teadustajana toimis Leida Levin, kelle oivaline riietus ja ka valitud ning sobiv sõnastus pälvisid tähelepanu. Valgustuse eest hoolitses Heimar Suu, kes värviliste prozhektoritega järkjärgulises valgustamises andis revüüleeriti selle alguses toreda efekti.

Nagu juba üteldud, oli Rein Lepik pillemeheks. "Ma tahaksin kodus olla, kui õunapuud õitsevad" — selle viisiga juhatas ta revüü sisse. Ja samal ajal laulis kogu tegelaskond lava taga kaasa. See oli efektiivne ja kaasakiskuv algus. Kogu kava koosnes 12 ettekandest.

Õhtu alguses andsid Göteborgi Eesti Seltsi esimees Evald Lilleste ja abiesimees Elmar Aibast Martin Pommeri mälestusfondist s.a. stipendiumid üle neljale noorele — Merike Merelaiule, Koidu Viirule, Urmas ja Alar Milderile — igale 500 krooni ja tegid teatavaks zhürii motivatsioonid.

Tants toimus Tjuslings Trio poolt teostatud muusika saatel ja tantsude vaheajal loositi välja mardipäeva loteriivõidud. Pidu lõppes, kui keakõõ oli ületatud. (S&M).

– – –

Minister . . .

Alg. lk. 1

nikkonnast. Delegatsioon nõudis, et määrataks kindlaks juhtnõõrid sisserändajate organisatsioonide toetamiseks ja erilised toetusvormid nende kultuurilise tegevuse jaoks. Praegu ei saa sisserändajate endi kultuuritegevus tegelikult mingit toetust, väitis delegatsioon.

Samuti on sisserändajad rahutud oma perioodiliste väljasannete saatuse suhtes. Paljusid sõhvardab väljaandmise lõpetamine, kuna rootslased arvavad, et need ei allu pressitoetuse seadusele.

Samuti nõutakse, et kõikidele rootsi koolides kõlvatele lastele garanteeritaks võimalus sõilitada ja edasi arendada oma emakeelt ja saada selles õpetust.

— Meie oleme sügavalt rahunud ja tunneme end võimetuins meie laste tulevik.u suhtes. Nende arenemine harmoonilisteks ühiskonnaliikmeteks ja isiksusteks oleneb nende keelelisest arengutõest. Uus valitsus pole kahjuks võitnud sisserändajate kõsimust oma deklaratsioni.

Per Ahlmark seletas väislmaistele ajakirjanikele, et mõnda sisserändajate ajalehte olevat selgesti diskriminseeritud.

Hiljem seletas Per Ahlmark, et taliministrina on seni suurem osa ajast kulunud just sisserändajate küsimuste lahendamisele. Valitsuses pole seni olnud nende probleemide jaoks eri ministrit, aga see koht tuleb tõenõõliselt luua. Kavatsetakse ka suurendada invandrarverketi resursse, et vähendada inimeste ootaega.

Järgmise aasta alguses saab valmis sisserännu-nõrimine. Sealt võib oodata uusi vaatekohti sisserändajate probleemide organiseerimiseks.

Lätlane vabadussoovi pärast orjalaagrisse

Läände on saabunud ärakiri ühest süüdistusaktist lätlasest meremehe Peteris Medinshi kohta, dateeritud 28. mail 1957, ja kinnitatud Karaganda oblasti KGB ülema polkovnik Shmoilovi poolt. Selles öteldakse: Kasahhi NSV ministrite nõukogu juures asuva KGB valitsuse poolt arreteeriti 11. apr. 1957 ja võeti kriminaalsüüdistuse põhjal vastutusele nõuk. vastase propaganda pärast Peteris Medinsh, Jaani poeg.

Juurdlus on näidanud, et Medinsh, kes vaenulikult häälestatud nõuk. võimu suhtes, katsetas 1949 põgeneda Lääne-Saksamaale. Ta on oma ümbruskonnas teinud nõuk. vastast agitatsiooni, milleest ta 3. okt. 1950 mõisteti Valgevene NSV kriminaalseaduse pt. 63-1 ja Vene NSV kriminaalseaduse pt. 58-10 järgi 25 aastaks vabaduse kaotamisele.

Informatsioon märgib, et Medinsh sündis 1929 taluniku peres "läti ajal" (nii nimetavad lätlased Läti tänapäevani Läti vabadusaega). Neljakümnendatel aastatel, soovides saada laeva mehaanikuks, astus Medinsh merekooli, õppides seal 4 aastat.

Samal ajal võis ta jälgida Läti kommuniseerimist, vaatamata rahva vastupanule ja teravaile protestidele. Massiliste arestidega Siberisse vedamistega ja muu taolisega jäid kommuniseerimisega võitjaks okupatsioonijõud.

Kõik nähtu mõjus nii Medinshile, et ta otsustas maalt põgeneda, lootes seda sooritada Poolas piiri ületamisega ja pääsemisega Lääne-Saksamaale. Poolas ta aga arreteeriti ja 20 a. noormees sai 25 aastat orjalaagrit.

Edasi märgib süüdistusakt, et mais 1956 vabanes Medinsh N. Liidu ülemnõuk., presidiumi otsusega vangist ja saadeti tööjõu organiseerimisasutuse poolt tööle Karaganda sõekaevandusse, töötades seal "Saranugol" trusti kaevanduses nr. 120.

Süüdistusaks märgib edasi, et Medinsh jäi vaenulikuks nõuk. võimu suhtes ka pärast vangist vabanemist ja tegi jaanuarist märtsini 1957 oma ümbruskonnas nõuk. vastast agitatsiooni, levitas laimu ja väljamõeldisi nõuk. tegevuse kohta, laimas partei poliitikat nink nõuk. valitsust, häädalas nõuk. võimu aparaadis töötajate aadressil ja kiitis kapitalistlikke maid.

Tegelikult jutustas Medinsh oma barakikaaslastele, kelledega ta sõekaevurina elas, elust, mis tal 7 a. vangipõlve jooksul läbi oli tuinud teha, kõneldes ülejõu kälvast tööst.

Ta jutustas, kuidas neid ühel külmal vihmasel sügispäeval oli koos kaaslastega viidud paljuklidetud Abakan-Taisheti raudtee ehitamistõõdele läbi paksu pori. Üks naisvang oli porri kaotanud oma jalanõu ega saanud seda sitkest mudast kätte. Selle tagajärjel jäänud kolonn oodatas seisma. Üks valvureist jooksnud naisele kallale ja peksnud ta samas teiste silmade all surnuks.

Võlbolla jutustas ta ka sellest, kuidas kriminaalvangid, kelledega neid kokku elama pandi, mängisid inimeludaie kaarte. Kaotaja tapeti. Võlbolla jutustas ta veel paljudest teistest õudusist ja metsikusist mis jutustavad, kui vähe on N. Vene vangi elu väärt ja kui palju neid metsikuis elutingimusis hukkus.

Et Peteris oli silmaspeetav ja KGB pooli mittesalilitud, on arusaadav. Ühel päeval leiduski üks baraki kaaselanik, kellelt oli ettekanne, mida KGB soovis. Tagajärg oli 3 aastat orjalaagrit, 5 aasta kodaniku õiguste kaotamisega.

Vabanenuna töötas Medinsh elektrimontaazhi alal. Tal puuduvad igasugused väljavaated saada tasuvamat tööd ja pääseda paremaisse elutingimusisse.

21. oktoobril 1975 sai ta oma USA-s elavalt onupojalt Peter Valentin Vanetikult kutse asuda USA-sse. Selle saanud, pöördus Medinsh koheselt oma ülemuse poole nõuetava karakteristika saamiseks.

Vastus oli töölt vallandamine. Kuid pika asjaajamise järel karakteristika siiski anti. Nõusoleku poja väljasõiduks andis ka vana ema. See kõik KGB-le ei lugenud. Toodi ette põhjus, et ema vajab ülalpidajat. Peeti kohtuistung, missugune langetas emale alimentide maksmise otsuse.

Kohtule ei lugenud see, et Medinsh ja ta vend olid seni kogu aeg ema igasuguse kohtu otsuseta toetanud. Mehelt võeti allkiri, et ta ei lahku maalt enne, kui nõuetavad alimendid on makstud. Medinshi katsed saada võimudelt nõusolekut ema toetamiseks USA-st ei ole andnud mingeid tulemusi.

See kõik sünnib ajal, mil N. Vene on andnud ka Helsingis igasuguseid lubadusi isikute väljasõiduks. (VES)

Pulm Pitka neljandas põlvkonnas

CALGARY (ME) — Briti Kuulumbia sisemaal Clintoni linnakeses peeti angustikuu alul pulmi, kus pruut oli admiral Pitka neljanda põlve esindaja Heather Smith. Pruudi isa Harry Smith on sündinud Stuart Lake äärses külas Fort St. James'is, kui admiral pere elas seal 1924—1932.

Pitkade noorem tütar abielus seal kohaliku Hudson Bay Co. ametniku Fred Smithiga. Nende poeg on nüüd lihalcomade farmi pidaja Clintoni lähedal, umbes 250 miili Vancouveristi. Poja peres on neli last. Heather oli esimene, kes purjetas abielusadamasse. Tema abikaasa põlveneb Kanada prantslaste perekonnast. Noorpaar asus elama Kamloopsi linna 200 km Clintonist.

Pulmaliste hulgas viibisid ka adm. Pitka mõlemad tütred — Linda Päären ja pruudi vanaema Saima Joasalu. Pulmalisi oli lig 200. Laulatus toimus kohalikus katoliku kirikus.

• Ameerikast

President Ford ja tema järglane, presidendiks valitud Jimmy Carter asuvad juba novembrikuus nõupidamisele presidendiameti ja valitsuse ülemnõukõ uue juhi kätte, olgugi et uue presidendi ametisseseadmine toimub alles 20. jaanuaril.

Rüüklikud tervishoiuasutised kardavad influentsavastase süstimise programmi nurjumist, kuna seni on vaevalt 10 prots. plaanis ettenähtud isikutest ülmunud süstimisele ja influentsa arvatav hooaeg läheneb.

Uus Kongress tuleb kokku juba 4. jaan. ja olgugi, et demokraatide ja republikaniide parteidesse kuuluvate rahvaesindajate arv jäi valimistel endiseks, tuleb Kongressi mõlema koja komiteede juhatajate kohtadele rida uusi isikuid.

Tööministeerium teatas tööhute arvu uuest tõusust: oktoobrikuu lõpuks oli USA-s 7 milj. 600 tuhat isikut tööta, sellega 7,9 prots. töövõimeliste üldarvust ja ükskümmendik prots. rohkem kui eelmisel kuul.

Soomusplaatidega vooderdatud sõiduauto saadeti Washingtonist Georgia osariiki, kus Plainsis on presidendiks valitud Jimmy Carteri kodu ja kust ta võtab ette sõitusid väljapoole. Terasplaadid kaitsevad Carteritt tapmiskatsete vastu.

13 USA senaatorit sõitsid Iisraeli, et tutvuda aatomiküsimusega Kesk-Idas. Omal ajal lubas president Richard Nixon Iisraelile USA poolt aatomikütlise, mis on veel üle andmata, kuna Kongressis arvati, et Iisrael asub valmistama aatomirelvi.

Enam kui 100 USA suurema linna linnapead olid nädalavahetusel Chicagos 2-päevasel nõupidamisel, kuidas linnade olukorda saaks uue presidendi ametisseseadmise järele parandada.

Ronald Reagan, konservatiivne republikan, kes eelvalimistel kaotas president Fordile, asub ümberkorraldama republikanide parteid ja soovib ka edaspidi mängida USA poliitikas juhtivat osa.

Ameerika teadeteagentuuri Associated Press büroo juhatajale Philippiinide vabariigi pealinnas Manilas Arnold Weittiinile ei antud enam sisseõiduluba kui ta käis ametiasjus Hongkongis. Valitsus seletas, et otsus tehti rikliku julgeoleku huvides.

Kohalik elu

GÖTEBORG

Jõulumüük

Göteborgi Eesti seltsi Naeringi traditsiooniline jõulumüük toimub laup. 4. detsembrl ja pühap. 5. dets. kell 11—17 Eesti Majas, drotninggatan 27, Seltsi ruumides.

Tombola, loterii ja kohv koduküpsistega. Tere tulemast kõigile!

JÖNKÖPING

Film Esto 76

Jönköpingi Eesti Selts korraldab laupäeval, 4. dets kl. 15 filmiõhtu Kristine kogudese majas, kus Juhan Talvik esitab filmi Eesti Päevadelt Baltimores.

Film on äärmiselt huvitav, kuna see hõlmab peale Baltimore veel ringreisi USA lääneranniikule, nagu Los Angeles, San Diego jm. Filmi kestus umbes kaks tundi. Vaheajal kohvilaud.

Korraldajad loodavad rohkearvulisel osavõtjaid.

NORRKÖPING

Peakoosolek

Norrköpingi Eesti Koolisõprade rohke peakoosolek leiab aset 5.detsembril, algusega kell 15.00 Eesti Kodu ruumides, Vattengränd 7, Norrköpingis.

Päevakorras — koosoleku rakendamine, aruannete esitamine ja kinnitamine, valimised põhikirja kohaselt ja koosolekul üleskerkinud küsimuste arutamine.

Samuti aktuaalse informatsiooni andmine emakeelse õpetuse saamiseks oma korralise kooli õppekava raamides.

Seltsi juhatus loodab lastevanemate ja koolisõprade rohkearvulist osavõttu peakoosolekust.

TAURUS 10 protsenti hinnaalandust eestlastele

Suur valik lauvalampe, seinalampe, kodusisustusmaterjali, valgu ja voodikatteid.

TAURUS

Östermalmis, Storgatan 42, Stockholmis, tel. 61 17 31

Külastage meid ja võtke kuulutus kaasa!

Vaba eestlaskonna informatsioonileht

EESTI PÄEVALEHT

90

Ilmub kolmapäeviti ja laupäeviti

Kakskümmendviis aastat raamatut

Raamatuaasta on lõppenud, Eesti Päevad on sedapuhku möödas. On jälle tavaline argipäev. Aga õnneks on siiski mõdagi, mis on alles, mis on meie juures alati — eesti raamat. Ja vahest on meil nüüd isegi rohkem aega selle jaoks.

Juubelite ja tähtpäevade reas oleksime peaaegu unustanud ühe — et on möödunud kakskümmend viis aastat sellest, kui ilmus esimene raamat Eesti Kirjanike Kooperativi nimemärgi all Jennuvalmis Pegasusega esilehel.

Kakskümmend viis aastat ei ole ju eriti pikk aeg, eriti mitte neile, kes on juba selles eas, mil aastad, järjest kiiremini kaovad. Aga ettepoole vaadates võib see tunduda siiski küllalt pikk. Ja vaevalt keegi sel ajal, kui ilmus see esimene raamat, Henrik Visnapuu "Päike ja jõgi", julges ennustada nii pikka iga uuele kirjastusele või meie kirjasõnale üldse.

Nüüd, mil kahekümne viie aasta töötulemuseks on viis meetrit raamatuid riiulis — ainuüksi A-seerias ilmunud köidete arv on 210, luuletuskogusid 38, ülejäänud noorsooraamatud, pildi- ja mälestusteosed jt., kokku üle 300 raamatu — võiks muidugi uhkuse ja rahuldustundega tagasi vaadata käidud teele. Võiks — ja ei või ka. On kuidagi iseloomulik, isegi õelda saatuslik, et uue kirjastuse esimene teos tegelikult jäi poolelt. seda võib lugeda raamatu järelsõnast. Visnapuu ei jõudnud seda esimest köidet viimistleda, enne kui Suur Peremees tal sule käest võttis.

"Meie, järelejäänute kohus on hoolitseda selle eest, et see kogudus (Eesti kultuurikogudus, nagu seda nimetas Henrik Visnapuu) saaks võimsamaks ja võimsamaks. Meie rahval on õelda oma sõna kadunud Maarjamaalauliku südamesoovide täideviimisel, tema testamendi täitmisel."

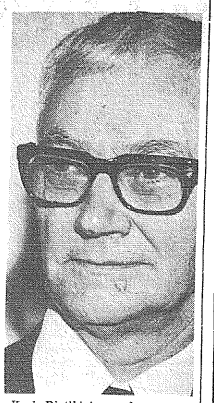

Kari Ristikivi arvab, et vell pole hilja üht või teist meie rahva kadunud last tagasi tuua eesti raamatu juure.

Teiste sõndaega: Ärge veel väsige! Et ei tähtuks sellesama Maarjamaalauliku pessimistlik ennustus ja palve, mis väljendub ühes ta viimases luuletuses:

Kirjatundjad
tõlkige mu kõne
mõnele
oma kadunud rahva lapsele.

Veel pole liiga hilja, et ka üht või teist meie rahva kadunud last tuua tagasi eesti raamatu juure, enne kui on vaja seda tõlkida.

KARL RISTIKIVI

Fantoom

Televisiooniprogramm

TV Onsdag

1 DECEMBER
TELEVISION 1

Skol-TV:
9.45—10.05 Klotet, åk 1—3. 7. Flickor och pojkar — könsroller.
11.30—12.00 Por favor 2.
15.30—17.00 Halvfem: Barn i världen. Benny.
17.55 Meddelanden.
18.00 TV-nytt, väder.
18.05 Vår fantastiska värld. Vid jordgloben: Arne Weise.
1. Tidmätningen har förändrats mycket genom åren.
2. Hur en klocka tillverkas.
3. Det finns många sätt att spara tid.
4. Rabalader.
18.30 Sveriges magasin med Julkalendern. Idag börjar Drutten och krokodilen Jena att klistra bilder i årets julkalender som föreställer Teskedsgummans kök.
19.30 Den okända djungeln: I urskogens mörker.
I den orörda regnskogen är växtligheten så tät att det ofta är växtligheten så tät att det ofta är mörkt mitt på dagen. Där kan man ännu träffa på djur som aldrig setts i fångenskap. Det finns fyra stora regnskogsområden — i Centralafrika, i Syd- och Centralamerika, i norra Australien och i Sydostasien.
20.00 Studio S. Skolan och jämlikheten.
Skolan fungerar som en utslagningsmekanism för många barn — det är ett obestridligt faktum. Men dessutom slår skolan ut framför allt just de barn, som den egentligen skulle hjälpa. Varför är det t ex så att det främst är arbetarbarn som skolkar, som känner skolleda? Den svenska skolan med alla sina vackra målsättningar, den upplevs av många ungdomar som fullkomligt meningslös.
Sänds även 4.12 kl 14.30.
21.00 Aktuellt och väder.
21.30 TV-nytt.
21.35—21.55 Utvecklingsstörda berättar. Utan många ord.
Även de mycket gravt utvecklingsstörda meddelar sig med sin omgivning — om också inte med ord.
Programmet handlar om kontakten mellan vårdare och svårt handikappade ungdomar på en vårdavdelning.
Sänds även 5.12 kl. 15.40.

TELEVISION 2

17.25 TV-nytt och väder.
17.30 Mathis får en syster.
17.40 ca Flickan med hunden. Teckenad film från England.
18.00 Tellus. 9. Vår plats i universum.
18.30 Familjen Ashton. Del 22. Vi kunde ha det mycket värre.
Lastfartygen gick i konvoj över Atlanten för att skyddas mot de tyska ubåtarnas angrepp, men många fartyg gick förlorade för engelsmännen. Robert Ashton är i New York i väntan på hemresan till England.
19.20—19.30 Regionala nyheter. Sydnytt, Västnytt, Mittnytt, Nordnytt.
19.30 Rapport med väder.
20.00 En dåres försvarstal. Del 3.
Deras äktenskap har nu varat i några år. De har två barn och deras liv tillsammans är både så lyckligt och så olyckligt att det hotar slita sönder dem bägge två.
Sina skådespelarambitioner har hon aldrig velat ge upp. Hon får ett engagemang, far till Helsingfors och lämnar man och barn. Två månader senare kommer hon tillbaka. Han tycker att hon är förändrad.
Medv. Maria — Bibi Andersson, Axel — Gösta Ekman, Väninnan — Grynet Molvig, Ett barn — Susanne Hagedorn.
Sänds även textad 5/12 kl. 21.35.
20.50 "Årstiderna" av Vivaldi. 3. Hösten. Medlemmar ur SR:s Symfoniork. spelar under ledning av Arve Tellefsen, som också medverkar som solist.
21.00 Mix — ett utländskt magasin. Programledare: Lars Hansegård.
21.30 Kvällsöppet — Pelle Bergendahl. Göteborg.
22.15—22.20 TV-nytt och väder.

TV Torsdag

2 DECEMBER
TELEVISION 1

Skol-TV:
9.00—9.15 The British isles, åk 5. 4. Bradford.
9.20—9.40 Vad ska jag säga nu då? Åk 1—2, gymn. Svenska för vårdlinjen.
9.45—10.05 Klotet, åk 1—3. 7. Flickor och pojkar — könsroller.
10.10—10.25 Basketskolan 6, åk 4—9.
12.00 Klotet, åk 1—3. 7. Flickor och pojkar — könsroller.
12.20—12.40 Privet 1.
Skol-TV:
12.45—13.10 Kika digga ding II, åk 4—6. 4. Toner från öster.
13.35—13.55 Radioterapi, åk 2, gymn. 1. Diagnos: Cancer.
16.30 Halvfem: Barna Hedenhös. 10. Hedenhösarna hemma igen.
Lätt som en plätt.
Tokigt och roligt.
17.00—17.15 Julkalendern med Drutten och Krokodilen. Textat. Repris.
17.55 Meddelanden.
18.00 TV-nytt och väder.
18.05 Barnjournalen. Bengt Fahlström. Malmö.
18.30 Sveriges magasin med Julkalendern.
19.30 Ett stycke Sverige i Paris.
I 350 år har det funnits en svensk församling i Paris. Det började med att Gustaf II Adolf och kardinal Richelieu gjorde militära överenskommelser. Vi får följa historien från den förste prästen Jonas Hambreus till Hanna Burnat, 94-årig pensionär på Svenska Kyrkans sjukhem.
20.10 Edward VII — kung av England. 10. Är av väntan. Åren är: 1896—1901. Det är en missräkningarnas tid för Edward. Hans älskarinna Daisy lämnar honom sedan hon förgäves försökt värva honom för socialismens sak.
I rollerna: Annette Crosbie, Timothy West, Helen Ryan, Cheryl Campbell, Michael Osborne, Vanessa Miles, Rosalyn Elvin, Judy Loe m fl.
Sänds även 5.12 kl. 14.45.
21.00 Aktuellt och väder.
21.30 TV-nytt.
21.35 Sportextra.
22.05—22.35 Berättelser från landet. Fyra torsdagar framåt visas novellfilmer inspelade på den engelska landsbygden.
Mannen på ön. En jäktad affärsman gör bokslut med sig själv. Han far till det enda riktiga han känner till — en ö längst ut vid kusten. Det är höst och de stora förändringarna i naturen är igång. Där vid havet skall han försöka finna sig själv igen.
Berättare: Sven Lindberg. I rollen: Ed Devereaux.

TELEVISION 2

17.25 TV-nytt och väder.
17.30 Mathis — en besvärlig dag.
17.40 ca Flygplanet. Tecknad film från Polen.
18.00 Jordbruk 76. Mjölkproduktion sommartid.
18.30 Hem till gården. Carol bestämde sig för att åka på semester till Mallorca och Joe bestämde sig för att inte åka med.
19.20—19.30 Regionala nyheter. Västnytt, Sydnytt, Mittnytt, Nordnytt.
19.30 Rapport med väder.
20.00 Dokumentutirån. Internationella reportage.
Sänds även 4/12 kl. 14.55.
20.30 Lek och spel på gitarr och hardangerfela. Norsk artistunderhållning med humoristisk underton med Ivar Medaas och Oystein Sunde. Göteborg.
21.00 "Trots allt är vi vanliga människor". Textat. TV-serie i tre delar om människor i arbetsmarknadsutbildning. Första delen: Att vänta på någon som visar vägen.
Det är berättelsen om Ulf och Marianne. Ulf har fått en ryggskada efter tio år som långtradarchaufför och tvingas sluta. Hans fru blir lämnad ensam när Ulf flyttar för att utbilda sig till ett nytt yrke. Manus och bearbetning: Frank Arnoldsson och Ola Vading.
Medv: Ulf Rahm (chaufför, Marianne Rahl (kontorist), Gösta Sälg (arbetsförmedlare), Arnold Larsson (läkare), Barbro Landén (kontorist) m fl.
Personerna spelar sig själva i roller som nyss var deras egen verklighet.
Sundsvall.
21.30 Kvällsöppet — Pelle Bergendahl. Göteborg.
22.15—22.20 TV-nytt och väder.

TV Fredag

3 DECEMBER
TELEVISION 1

Skol-TV:
10.00—10.10 Switch on 14, åk 3.
10.15—10.30 Rytm och rörelse, åk 2.
13.10—14.00 Skol-TV: Textat. Matinéteater, åk 1—3, gymn. Fader min av Peter Ronild.
16.30 Halvfem: Benny lagar en rullstol. Reksio.
17.00—17.15 Julkalendern med Drutten och Krokodilen. Textad repris.
17.30 Tapahtumila. Aktuellt för finskspråkiga.
18.00 TV-nytt och väder.
18.05 Meddelanden.
18.10 Svanen. En tanke om försvunnen natur.
18.30 Sveriges magasin med Julkalendern.
19.10 En kvinnas hemlighet. SV. Amerikansk långfilm från 1947. Maddalena Paradines äldrige make för under mystiska omständigheter och hon anklagas för att ha mördat honom. Brottmålsadvokaten Anthony Keane åter sig hennes försvar, vilket inte blir lätt eftersom han förnäslkar sig i sin klient och redan tidigare är hatad av domaren. Regi: Alfred Hitchcock.
I rollerna: Gregory Peck, Alida Valli, Ann Todd, Charles Laughton, Ethel Barrymore, Charles Coburn, Louis Jourdan, Leo G. Carroll, John Goldsworthy, Isobel Elsom.
Repris från 21.8 74. Inte lämplig för barn.
21.00 Aktuellt och väder.
21.30 TV-nytt.
21.35—22.35 En timme med Danny. Danny Kaye tillsammans med Lasse Holmqvist.

TELEVISION 2

17.25 TV-nytt och väder.
17.30 Mathis på sjukhus.
18.00 Storfamiljen på Westway. 6. Engelsk serie i sju delar.
Livet i storfamiljen är inte så enkelt alla gånger — det uppstår spänningar och problem mellan olika medlemmar i hushållet. Ska storfamiljen kunna bestå trots prövningarna?
18.25 ca Boktipset. Stefan Mählqvist presenterar Mysteriet vid midnatt av Philippa Pearce.
18.30 Den osynlige mannen. 12. "Kraftmätningen".
19.20—19.30 Regionala nyheter. Sydnytt, västnytt, Mittnytt, Nordnytt.
19.30 Rapport med väder.
20.00 Nöjesteater: "Känn er som hemma". Nisse och Gittan ska ha några vänner hemma på middag, precis som vanligt. Men ett av paren är inte längre ett par. Nisse och Gittan inser sin blunder men lätsas som om inget hänt. Varpå alliting händer. . .
20.45 "Barbershop Harmony time". Några gamla fina låtar från den gamla goda tiden sjungna av "King Size Quartet". Lätarna är: Vi ställer gärna opp me' lite' Barbershop, The old piano roll blues, Mr Bussman, All the things you are, Vo-de-o-d-, Bye bye blues.
21.00 Fredagsdeckaren: Baretta. "Ormen vid barmen".
Baretta har sett tillräckligt för att inte ha många illusioner kvar. Men om han lätar på någon så gör han, vilket kan vara på gott och ont. För unga Aggie, en flicka som haft det svårt i livet, är det helt på gott och för hans kollega Downey är det också på gott, fast han är ond. . .
21.50 Det stora bagerlet. Den första av två danska filmer om värvning av dansk arbetskraft till Sverige. Fd bagaren och hans hustru Inga har gått arbetslösa en längre tid. De får genom arbetsförmedlingen kontakt med Stora Kopparberg som värvar danska arbetare till järnverket i Borlänge.
22.50—22.55 TV-nytt och väder.

TV Lördag

4 DECEMBER
TELEVISION 1

Suomenkieliset ohjelmat:
Finskspråkiga program:
9.30 Tapahtumia. Aktuellt för finskspråkiga.
10.00 Kuinka kesäviralta sudaan.
Baru-TV: Hur får man sommargäster?
10.15 Ajankohtainen asia.
Aktuell debatt. Endast på finska.
10.45—11.00 Matkalta Montrealiin.
Vägen till guldmedalj. En stund med brottaren Pertti Ukkola inför OS i Montreal, tankar och träning. Textat på svenska.
14.00 Por favor 2.
14.30 Studio S. Skolan och jämlikheten. Repris.
15.30 Tipsextra. Programled. Leif Larsson. Kommentator: Fredrik Belfrage. Göteborg.
17.55 Helgmålsbön. Från Horns kyrka i Östergötland.
18.00 TV-nytt och väder.
18.05 Aktuellt i veckan. Textat.
18.30 Eva, Kas och biskopen. Om julfirandet. KAS tycker som den gamle prosten: Vad skall folk i kyrkan att göra på första advent och julottan när de inte syns där eljest? Är det inte billigat att söka tröst i julstämning när världen är så grym? Han lär få en del oväntade svar.
19.05 Julkalendern. Textad repris.
19.15 Julkalendern med Teskedsgumman, Drutten och Krokodilen
Sänds även 5.12 kl 17.15.
19.30 Den vita stenen. Textat. När Hampus hade fullföljt sitt uppdrag och lagt ett ägg under häradshövdingens madrass, ville Fia ändå inte ge honom den vita stenen i belöning. Hon tyckte det hade varit allt för enkelt för honom att ta sig in i häradshövdingens sovrum och bad honom därför att också ta bort ägget. Men det måste ske under natten, när häradshövdingen sover.
20.00 "21". Frågetävling i allkunskap. Programledare: Lennart Hyland.
21.00 Aktuellt och väder.
21.30 TV-nytt.
21.35 Månadens väder. Hur blev novembervädret? Meteorolog Rune Joelsson från SMHI, sammanfattar. Programmet handlar också om den svarta trafikmånaden november. Vi får träffa trafikprofessorn Gunnar Johansson i Uppsala, och besöka Norrbotten där det ska handla om halkörning. Norrköping.
halkkörning. Norrköping.
21.50—23.25 McCloud. Arets hetaste dag. New Mexicosheriffen Sam McCloud på uppdrag i New York.

TELEVISION 2

13.55 Vetenskapens värld. Den internationella parapsykologiska forskningen redovisas. Repris.
14.55 Dokument utifrån. Repris.
15.25 Anslagstavlan.
15.30 Invandrardags — Zdravo Jugoloveni.
16.55 Två skoputsarpojkar i Lima. Textad repris.
17.20 ca Boktipset. Textad repris.
17.25 TV-nytt och väder.
17.30 Bullerlbock.
17.55 ca Boktipset. Stefan Mählqvist presenterar Grodan och paddan av Arnold Lobel.
18.00 Lördags — de nya böckerna.
18.30 Gleda galleriet.
19.00 Då går vi till Maxim. Stumfilmer från den gamla kvartersbiografen. Torsten Jungstedt.
19.30 Rapport med väder.
20.00 Alskare och andra skojare. Amerikansk långfilm från 1970. Trots att Mike inte tycker att det är särskilt viktigt går han med på att gifta sig med Susan för hennes skull. Det blir ett bröllop med alla släktingar inblandade och med många trassliga äktenskapsproblem att reda ut på olika håll. Regi: Cy Howard.
21.40 Ragtime: Program om Scott Joplin, den amerikanske färgade ragtimepianisten som för sjuttio år sedan skrev den melodi, The Entertainer, som idag har gjort honom världsberömd genom filmen Blåsningen. Jim Massengale berättar om Scott Joplin och spelar flera av hans bästa rags.
22.45 TV-nytt och väder.
22.50—22.15 Lördagsfarsen: Phyllis. 4. Svärmormora besvär.